

Prof. dr. sc. Jozo ČIZMIĆ,
redoviti profesor u trajnom izboru
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu
jcizmic@pravst.hr

UDK 347.91/.95:341.231.14(497.6)
izvorni znanstveni rad
Rad stigao: 5. travnja 2023.
Rad prihvaćen: 22. svibnja 2023.

MOGUĆI NAČINI UJEDNAČAVANJA SUDSKE PRAKSE U PARNIČNOM POSTUPKU

Sažetak: Pitanje ujednačavanje sudske prakse je problem u svim pravnim sustavima europsko-kontinentalnog prava u kojemu sudska praksa ne predstavlja formalan izvor prava. Ujednačavanje sudske prakse važno je za ostvarivanje pravne sigurnosti, načela zakonitosti i jačanja vladavine prava.

Način na koji će se ujednačavati sudska praksa ovisi o velikom broju različitih čimbenika i njihovog kompleksnog i višesmjernog odnosa. Autor u radu ukazuje na niz poteškoća uspostavljanja ujednačene sudske prakse te predlaže i moguća rješenja za njezino usklađivanje.

Ključne riječi: sudska praksa, ujednačavanje, pravna sigurnost.

1/ Uvod

1.1. **Sudska praksa** predstavlja jednu od komponenti pravnog sistema. Sastoji se od sentenci iz svih pravnih oblasti svih sudova sa daljom razgranatom strukturom na podgrupe i područja. Sudsku praksu sačinjava niz sudskih presuda kojima se pravna norma primjenjuje na isti način. Sudskom praksom kao izvorom prava naziva se donošenje više suglasnih presuda od strane istog suda o istom pravnom pitanju na temelju kojih se ustaljuje obvezujuća pravna norma. Sudska praksa nije izravan, nego neizravan izvor prava. Naime, rješavajući konkretan slučaj, sudac se ne može izravno pozvati niti na koju svoju raniju presudu, niti pak na presudu višeg suda kao na neki propis. Ni pravna shvaćanja usvojena na sjednicama sudskih odjela ili na općim sjednicama Vrhovnog suda ne vezuju sudove odnosno odjele koji nisu sudjelovali u njihovu usvajanju. Sudska odluka nema u nas karakter presedana. Sudskoj praksi ne može se dati ono značenje koje ona ima u zemljama gdje postoji precedentno pravo. Odluke viših sudova formalno ne obvezuju niže sudove, ali stvarno je neizbježno da niži sudovi o njima vode račune iz različitih razloga (psihološki, odgovornost se prenosi na više sudove, čije se stajalište poštuje, i dr.). Odluka višeg suda djeluje na niži sud snagom svoje uvjerljivosti. Razumije se da sudac koji je uvjeren da je viši sud donio ispravnu presudu neće u konkretnom sličnom slučaju donositi drukčiju presudu, pa je utoliko i sudska praksa (engl. *cases*, franc. *jurisprudence*, njem. *Rechtsprechung*) neizravan izvor prava. Čak i u uvjetima iscrpnog reguliranja pisanim pravilima, kreativnoj funkciji sudske prakse ostaje značajna uloga u interpretaciji pravnih pravila. Naročito kad se radi o tekstovima koji zbog svoje nepotpunosti, nedorečenosti, praznina ili nedosljednog tretiranja određenih pitanja nužno iziskuju stvaralački doprinos onih koji ih primjenjuju.¹ Unatoč činjenici što sudska praksa, prema izloženome, ne predstavlja općevažeci izvor prava, odluke sudova u konkretnim predmetima izvor su prava za subjekte na koje se njihova pravomoćnost odnosi.² Sudska odluka djeluje kao izvor prava za same stranke za koje

¹ Vidi TRIVA, S., BELAJEC, V., DIKA, M., Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1986., str. 37.

² *Ibid.*, str. 37.

je u konkretnom slučaju donesena (*res iudicata facit ius inter partes*).³ Možemo zaključiti, iako sudska praksa nije *de iure* izvor prava, ona *de facto* može biti izvor prava. Poznavanje sudske prakse iznimno je važno jer omogućuje da se ona koristi kao (neformalan, ali vrijedan) izvor prava koji daje smjernice kako se neki propis tumači, tj. što fizičke i pravne osobe mogu očekivati u konkretnoj pravnoj i činjeničnoj situaciji.⁴

1.2. Razlike u sudskoj praksi svojstvene su svakom sudskom sustavu koji je utemeljen na mreži postupajućih i žalbenih sudova s ingerencijama na području svoje teritorijalne nadležnosti. Pitanje ujednačavanje sudske prakse je problem u svim pravnim sustavima evropsko-kontinentalnog prava u kome sudska praksa ne predstavlja formalan izvor prava. **Neujednačena sudska praksa** postoji u svim predmetima koji se zasnivaju na istom ili sličnom činjeničnom i pravnom osnovu u kome su donesene različite odluke. Ni jednom pravnom sustavu nije strano da u situacijama činjenično i pravno naizgled sličnim, a koje su rijetko istovjetne, sudovi donose različite odluke.⁵ Pravni poredak dužan je osigurati učinkovite mehanizme ujednačavanja sudske prakse, kroz koje se postiže i djelotvornost raspoloživih pravnih lijekova. Fizičke i pravne osobe koji idu na sud zbog identičnih činjeničnih okolnosti moraju dobiti istu presudu (kako izreku, tako i obrazloženje), a sudovi iste države moraju rješavati identična pravna pitanja na isti način, bez obzira na to gdje se nalazili.

Način na koji će se ujednačavati sudska praksa ovisi o velikom broju različitih čimbenika i njihovog kompleksnog i višesmjernog odnosa.⁶ Načini ujednačavanja sudske prakse trebaju postići ravnotežu s obzirom na to da, s jedne strane, ne smiju narušavati neovisnost pravosuđa, a s druge strane, mehanizmi ujednačavanja sudske prakse moraju biti učinkoviti. Po prirodi stvari ne postoje posebna izravna pravna sredstva ujednačavanja pravne prakse u prvostupanjskim sudovima, u odnosu na koje donesena pravna shvaćanja viših sudova nisu obvezujuća, već prema njima djeluju samo snagom svoje uvjerljivosti odnosno autoriteta, a uzimajući u obzir da je odlučivanje o izvanrednim pravnim lijekovima zbog ograničenosti njihove primjene samo iznimno sredstvo ujednačavanja sudske prakse, središnja je uloga na ovom području povjerena prvenstveno drugostupanjskim sudovima.

1.3. Ujednačavanje sudske prakse hvalevrijedna je intencija, ali treba biti svjestan ograničenog dosega propisanih instrumenata ujednačavanja, te potrebe ravnoteže s ustavnim pravom i dužnošću neovisnosti i samostalnosti sudova (sudaca). Međutim, niti jedan od propisanih instrumenata ujednačavanja sudske prakse ne obvezuje prvostupanjske sudove na odlučivanje koje bi bilo apsolutno usklađeno s načelnim stajalištima viših sudova, niti za takvu tvrdnju postoji racionalna potreba.⁷ Nužnost usuglašavanja sudske prakse, ne smije ugroziti neovisnost suca koji postupuje u određenom predmetu. Nesporno je da opravdano postoji neki vid izravnog ili neizravnog utjecaja koji ograničava sudačku samostalnost i neovisnost u cilju i smislu legitimnog ustavnog i konvencijskog zahtjeva za postizanjem određenog stupnja ujednačenosti sudske prakse

³ Tako VEDRIŠ, M., KLARIĆ, P., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 1998., str. 23.

⁴ CRNIĆ, I., Treba li ukinuti Vrhovni sud i drugostupanjske parnične sudove?, Aktualnosti, Godišnjak, 2014, Zagreb, str. 719.

⁵ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 133.

⁶ *Ibid.*, str. 149.

⁷ (Ne)vezanost prvostupanjskih sudova načelnim pravnim shvaćanjima viših sudova, podatak na stranici: <https://www.edusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/27636>, posjet 22. 09. 2022.

i u interesu pravičnosti sudskih postupaka, jednakosti svih pred zakonom, pravne sigurnosti i vladavine prava. Međutim, veći ustavnopravni problem neki vide u izostanku potrebne ravnoteže između zahtjeva za ujednačavanjem sudske prakse i zahtjeva za sudačkom samostalnošću i neovisnošću.

1.4. Ujednačavanje sudske prakse izravno pridonosi ostvarenju **pravne sigurnosti i načela zakonitosti** te visokom stupnju **predvidljivosti**. Različito postupanje u pojedinačnim predmetima koji su zasnovani na istom ili sličnom činjeničnom stanju nedvojbeno dovodi do pravne nesigurnosti. Suci su dužni jasno obrazložiti svoje odluke jer svako pojedinačno odstupanje od utvrđene prakse može ukazati na propust sustava, njegovu zloupotrebu i nejednakost u primjeni prava. Poštivanje načela pravne sigurnosti podrazumijeva pretežno presuđivanje u skladu s prethodnim odlukama suda u slučajevima koji su isti ili bitno slični. Stoga je osiguravanje ujednačenja sudske prakse, sudeći po preporukama ESLJP-a, odlukama Ustavnog suda, i posljedično velikom angažmanu svih u pravosuđu (od ministarstva pravde do Vrhovnog suda) jedan od prvo-razrednih ciljeva u domaćem pravnom poretku.⁸

1.5. Ujednačavanje sudske prakse je prvenstveno zadatak sudova, a VTSV ima koordinacijsku ulogu (informiranje o odlukama EUSLJP posebno u novim predmetima, informacije o tumačenjima konvencijskog prava, zašto je određeni predmet bitan za BiH pravosuđe, na koji način treba uskladiti BiH zakonodavstvo, panel za ujednačavanje sudske prakse na razini VSTV-a uloga i dosadašnji učinak, CMS program za ujednačavanje sudske prakse, educiranje sudaca o važnosti ujednačavanja sudske prakse i sl.)

2/ Poteškoće kod ujednačavanja sudske prakse

Rasprava o temi usuglašavanja sudske u prakse u složenoj državi kao što je Bosna i Hercegovina, ima potpuno drugačije premise nego takva rasprava u nekim drugim, u pogledu organizacije sudske vlasti jednostavnijim državama.⁹ Drugim riječima, povezuje se s nizom **specifičnih poteškoća**.

U praksi se kao uzrok neujednačene sudske prakse navode i česte izmjene zakona koje rezultiraju nepreciznim i neusklađenim normama, pravne praznine u pojedinim odredbama zakona, veliki broj predmeta u radu, nedostatak stručnih suradnika koji bi pomagali u izradi sudskih odluka, faktični problem prostora i (ne)dostupnosti relevantne literature. Tako se ukazuje na korelaciju neusaglašene sudske prakse i neusaglašenost i posebno nepreciznost zakona, (a to je) po ocjeni Ustavnog suda uzrok velikog prostora za **proizvoljnost**, što očigledno potvrđuje različita praksa sudova u istim slučajevima.¹⁰

Dodatna poteškoća je i postojanje četiri pravna sustava u BiH.

U problematici ujednačavanje sudske prakse BiH specifični problem je i to što ne postoji Vrhovni sud BiH koji bi obavljao funkciju ujednačavanja sudske prakse. Rasprava o pitanju usuglašavanja sudske prakse bila znatno jednostavnija i učinkovitija, a evidentna razlika u postupanju sudova izuzetak, da je ispunjen uvjet na koji ukazuje i Ustavni sud BiH u svojoj presudi AP-1785/06 u predmetu Maktouf: “Ovakva praksa

⁸ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 149.

⁹ JAGANJAC, A., Ujednačavanje sudske prakse, 6. KONFERENCIJE PREDSEDNIKA SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI, Sarajevo, 12. i 13. maj, 2010. godine, str. 3.

¹⁰ *Ibid.*, str. 4.

u postupanju sudova na različitim nivoima je, vjerojatno, posljedica nepostojanja suda na nivou BiH koji bi mogao vršiti usklađivanje sudske prakse svih sudova u Bosni i Hercegovini i time doprinijeti punoj vladavini prava u Bosni i Hercegovini“.¹¹

Kao prepreka ujednačavanju sudske prakse navodi se i neravnopravni položaj parničnog i kaznenog postupka (tonsko snimanje, neodgovarajuće – male i neopremljene - parnične sudnice što utječe na transparentnost postupka).

Obrazloženja moraju biti potpuna, detaljna, razumljiva i laicima, u istim i sličnim predmetima trebala bi biti jednaka ili slična i obrazloženja. Suci su preopterećeni predmetima i nemaju vremena za izradu detaljnijih obrazloženja u odlukama što dovodi često do različitih obrazloženja u tim obrazloženjima.

Uzrok su i tzv. nerazumljive presude, u kojima se poziva na odluke u drugim predmetima jer građani ne moraju znati sadržaj tih drugih odluka.

Navodi se nadalje i nemogućnost/nepostojanje specijalizacija sudaca za pojedina područja, ali i to što svi općinski sudovi ne rade iste vrste predmeta.

O navedenim i ostalim poteškoćama kod ujednačenja sudske prakse detaljnije će se govoriti u nastavku rada.

3/ Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvira koji se tiče ujednačavanja sudske prakse u parničnom postupku propisan je ponajviše u Zakonu o sudovima, Zakonu o parničnom postupku, Pravilniku o unutrašnjem sudskom poslovanju i dr.

Nakon analize spomenutih propisa svakako bi trebalo pristupiti izmjeni odredbi koje otežavaju ujednačavanje sudske prakse ili donošenju novih odredbi.

3.1. ZAKON O SUDOVIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE (“Službene novine Federacije BiH”, br. 38/2005, 22/2006, 63/2010, 72/2010 - ispravka, 7/2013, 52/2014 i 85/2021, DALJE – dalje - ZS) nizom svojih odredbi ostavlja mogućnost ujednačavanja sudske prakse.

Tako u čl. 8. ZS-a propisano je da se transparentnost rada suda osigurava, između ostaloga, i objavljivanjem sudskih odluka i drugih informacija od interesa za javnost. Vrhovni sud Federacije Vrhovni sud Federacije kao najviši žalbeni sud u Federaciji (ZS, čl. 18.), stvarno je nadležan: 1) da odlučuje o redovnim pravnim lijekovima protiv odluka kantonalnih sudova, ako je to zakonom određeno; 2) da odlučuje o vanrednim pravnim lijekovima protiv pravomoćnih odluka sudova kada je to zakonom određeno; 3) da odlučuje o pravnim lijekovima protiv odluka svojih vijeća, ako zakonom nije drugačije određeno; 4) da rješava sukobe nadležnosti između kantonalnih i općinskih sudova sa područja različitih kantona, ako zakonom nije drugačije određeno; 5) da odlučuje o prenošenju mjesne nadležnosti sa jednog suda na drugi sud kada je to određeno zakonom i 6) da obavlja druge poslove utvrđene zakonom, osim onih iz nadležnosti Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine. Vrhovni sud Federacije može imati i izvorne nadležnosti, ako su utvrđene federalnim zakonima (ZS, čl. 29.).

¹¹ Nadalje, treba naglasiti činjenicu da naša zemlja pripada školi tzv. kontinentalnog prava i da u skladu sa ustavnim određenjem sudovi sude na osnovu zakona. Ovakav pristup zakonu kao izvoru prava, pravi jasnu distinkciju između zemalja tzv. precedentnog prava, u kojima sudska praksa predstavlja izvor prava i već u startu daje obavezu drugačijeg tretmana usuglašavanja sudske prakse, međutim ni na koji način ne devalvira obavezu i potrebu usuglašavanja sudske prakse u BiH, ne dovodeći time u pitanje ustavno određenje da je zakon izvor prava. JAGANJAC, A., Ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 04.05.2010., podatak na stranici: <https://www.bih-pravo.org/ujednacavanje-sudske-prakse-u-bosni-i-hercegovini-t2606.html>, posjet 22. 09. 2022.

Odredbom čl. 35. ZS-a predviđena je i uređena opća sjednica i proširena opća sjednica sudaca pojedinog suda. Tako opću sjednicu suda čine svi suci tog suda. Opću sjednicu saziva i njenim radom rukovodi predsjednik suda. Opća sjednica saziva se kad je to predviđeno pravilima sudskog postupka. Za punovažnost odlučivanja na općoj sjednici potrebno je prisustvo najmanje dvije trećine sudaca, a odluke se donose većinom glasova prisutnih sudaca. Vrhovni sud Federacije ima proširenu opću sjednicu na kojoj se zauzimaju načelni stavovi o pitanjima koja su od interesa za primjenjivanje federalnih zakona. Proširenu opću sjednicu sačinjavaju predsjednik suda i suci Vrhovnog suda Federacije i određen broj sudaca kao delegati kantonalnih sudova. Za održavanje proširene opće sjednice potrebno je prisustvo najmanje dvije trećine sudaca koji ulaze u sastav proširene opće sjednice. Bliže odredbe o radu i načinu rada opće sjednice i proširene opće sjednice uređuju se općim aktom suda.

Člankom 36. ZS-a predviđeno je osnivanje sudskih odjeljenja. U sudovima se mogu obrazovati sudska odjeljenja radi odlučivanja o stvarima iz iste pravne oblasti. Odjeljenja imaju rukovodioca odjeljenja, koji je za rukovođenje odjeljenjem odgovoran predsjedniku suda.

Član 58. ZS-a jamči slobodan pristup sudskim spisima i upisnicima na način da javnost i stranke u postupku imaju pravo pristupa sudskim spisima u skladu sa zakonom. Podaci upisani u sudski upisnik su javni i svako ih može prepisati i zahtijevati da mu se izda ovjeren izvod iz sudskog upisnika, osim ako za pojedine podatke iz sudskog upisnika zakonom nije drugačije određeno.

3.2. PRAVILNIK O UNUTRAŠNJEM SUDSKOM POSLOVANJU (“Službeni glasnik BiH”, br. 66/2012, 40/2014, 54/2017, 60/2017 - ispravka i 30/2018, dalje - **Pravilnik**) predstavlja proceduralni okvir za usuglašavanje sudske prakse u okviru pojedinih sudova, u okviru sistema sudova u entitetima, a možda najvažniji normativni aspekt uređen ovim Pravilnikom predstavlja usuglašavanje sudske prakse između entitetskih sudova i Apelacionog suda Brčko DC,¹² čime se na izvjestan način kompenzira nedostatak vrhovnog suda na nivou Bosne i Hercegovine.¹³

¹² Član 9. stav 3. Pravilnika određuje da predsjednici vrhovnih sudova entiteta i Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH sa ciljem ujednačavanja sudske prakse organizira sastanke najmanje dva puta godišnje. U dosadašnjoj primjeni ove odredbe Pravilnika održani su sastanci na kojima su se kao posebne teme ponovo izdvojila oblast usuglašavanja kaznene politike na nivou vrhovnih sudova i ova metoda je procijenjena vrlo korisnom u cilju ujednačene kaznene politike u odnosu na ista krivična djela. Posebno želimo da ukažemo na saradnju vrhovnih sudova entiteta u građansko-pravnoj oblasti vezano za analizu zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Cilj navedenih analiza je da se u što je moguće većoj mjeri utiče na efikasnost navedenih zakona, i za očekivati je da u narednim mjesecima, nakon održavanja još par zajedničkih sesija na ovu temu, suci vrhovnih sudova entiteta zakonodavnim tijelima u entitetima upute međusobno usuglašene prijedloge za izmjene i dopune zakona o parničnom postupku u cilju unapređenja njihove efikasnosti. Navedene forme usuglašavanja sudske prakse utemeljene na Pravilniku o unutrašnjem poslovanju sudova, u okviru sudova, u okviru entiteta, te između najviših sudova u entitetima i Distriktu Brčko, imaju svoje normativno uporište u odredbama Pravilnika i sigurno da će tokom vremena doći do njihove sve veće efikasnosti i konkretizacije u primjeni. JAGANJAC, A., Ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 04. 05. 2010. godine, podatak na stranici: <https://www.bih-pravo.org/ujednacavanje-sudske-prakse-u-bosni-i-hercegovini-t2606.html>, posjet 22. 09. 2022.

¹³ JAGANJAC, A., Ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 04. 05. 2010. godine, podatak na stranici: <https://www.bih-pravo.org/ujednacavanje-sudske-prakse-u-bosni-i-hercegovini-t2606.html>, posjet 22. 09. 2022.

Ćlanom 9. navedenog Pravilnika uređena je saradnja predsjednika sudova pa je tako stavom 1. propisano da predsjednik neposrednog višeg suda uspostavlja saradnju sa predsjednicima niže-stupanjskih sudova sa ciljem razmjene iskustava i unapređjenja efikasnosti obavljanja poslova sudske uprave, poštivanje zakonskih rokova, rada po starim predmetima, rada zemljišno-knjižnih ureda, izvršenja krivićnih sankcija, nadzora nad izvršenjem pritvora i o drugim pitanjima znaćajnim za zakonito i pravilno funkcioniranje sudova u okviru svoje nadlećnosti. Stavom 2. istog ćlana je propisano da u ostvarivanju saradnje iz stava 1. ovog ćlana predsjednici viših sudova prema potrebi, a najmanje dva puta godišnje održavaju sastanke sa predsjednicima niže-stupanjskih sudova u okviru svoje nadlećnosti.

Ćlan 16. Pravilnika predviđeno je da u sudovima u kojima tri ili više sudaca odlučuju o stvarima iz iste ili više srodnih pravnih oblasti mogu se osnovati sudska odjeljenja. U Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine i Apelacionom sudu Brćko distrikta Bosne i Hercegovine osnovat će se Odjeljenje za evidenciju sudske prakse odnosno Odjeljenje za sudsku praksu radi prikupljanja stavova iz sudskih odluka navedenih sudova i njihovog sistematiziranja prema utvrđenim kriterijima. Odjeljenje za evidenciju sudske prakse, odnosno Odjeljenje za sudsku praksu mođe pratiti praksu i drugih relevantnih sudova, za suce tog suda provoditi istraćivanja i redovno ih obavješćavati o novostima u razvoju sudske prakse.

Ćlanom 18. Pravilnika propisano je da se sjednice sudskih odjeljenja na kojima se razmatraju pitanja znaćajna za rad odjeljenja održavaju prema potrebi, a najmanje jednom u tri mjeseca. Ali, sjednica sudskog odjeljenja obvezno će biti sazvana kad se utvrdi da o pitanjima pravilne primjene zakona ne postoji suglasnost između pojedinih sudaca ili vijeća, radi razmatranja ovih pitanja i pokušaja njihovog usuglašavanja. Predsjednik suda, kao i svaki sudac tog odjeljenja, mođe inicirati održavanje sjednice sudskog odjeljenja u vezi s pravilnom primjenom zakona i zauzimanjem pravnih shvaćanja. Kad predsjednik suda prisustvuje sjednici odjeljenja, on i predsjedava tom sjednicom. Održavanje sjednice sudskog odjeljenja neposredno višeg suda mogu inicirati predsjednik niže stupanjskog suda i predsjednik sudskog odjeljenja niže-stupanjskog suda. Sudovi koji nemaju sudska odjeljenja, pitanja iz ovog ćlana razmatraju na sjednici stručnog kolegija.

Ćlanom 19. Pravilnika je propisano da su pravna shvaćanja zauzeta na sjednicama sudskih odjeljenja upućujućeg karaktera i da se navedena pravna shvaćanja usvojena na sjednicama odjeljenja viših sudskih instanci dostavljaju sudovima nižih razina. Konkretno, Pravna shvaćanja sudskih odjeljenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i Apelacionog suda Brćko distrikta Bosne i Hercegovine dostavljaju se nižim sudovima i upućujućeg su karaktera.

Navedene odredbe Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju, u skladu sa principima nezavisnosti i samostalnosti sudova stvaraju obavezu sucima pojedincima i vijećima da u okviru suda, u mjeri u kojoj je to moguće i ne narušava navedene principe nezavisnosti i samostalnosti, usuglašavaju sudsku praksu i predviđaju institucionalni formalni proceduralni put ka usuglašavanju sudske prakse. Ono što je bitno ukazati u analizi ćlana 18. i 19. Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju jeste činjenica da odredbe navedenih ćlanova nisu suprotne ustavnom određanju da sudovi sude na osnovu zakona, dakle, ne mođe se smatrati da se navedenim odredbama sudska praksa uvodi kao izvor prava „na mala vrata“, obzirom da je odredbom ćlana 19. stav 1. izrićito određeno da su pravna shvaćanja zauzeta na sjednici odjeljenja upućujućeg karaktera.¹⁴

¹⁴ O upućujućem karakteru pravnih shvaćanja i stavova ilustrativno govori i odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine AP-658/07, taćka 33, prema kojoj argument da je određeno

Član 20. Pravilnika propisuje da sudska odjeljenja donose poslovnik o svom radu koji sadrži naročito: a) pitanja koja se razmatraju na sjednici odjeljenja, b) način sazivanja i rukovođenja radom sjednica sudskih odjeljenja, v) način rada i odlučivanja na sjednici sudskih odjeljenja, g) način osiguranja jedinstvenog postupanja u odjeljenju u predmetima koji se zasnivaju na identičnom činjeničnom stanju i pravnom pitanju i d) druga pitanja od značaja za organizaciju i rad sudskih odjeljenja. Način rada Odjeljenja za evidenciju sudske prakse, odnosno Odjeljenja za sudsku praksu propisat će se posebnim Poslovníkom o radu tog odjeljenja.¹⁵

3.3. ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE („Službene novine Federacije BiH“, broj 53/03, 73/05, 19/06, 98/15, dalje - FZPP) propis je kojim se na prostoru Federacije cjelovito određuju pravila postupaka na temelju kojih sudovi raspravljaju i odlučuju u građansko-pravnim sporovima. Zakon o parničnom postupku jedan je od procesnih zakona koje, u okviru svojih ustavnih ovlasti, donosi Federacija, propisujući pravila postupka koja će na jednak i jedinstven način jamčiti ostvarenje i zaštitu subjektivnih prava građana i pravnih osoba pred sudovima u Federaciji. Zakon o parničnom postupku donesen je sa pretenzijom da na suvremen način uredi rješavanje sporova sa domaćim, ali i međunarodnim elementom. nesporno je da je FZPP unio niz pozitivnih novina i rješenja u parnični postupak Federacije BiH, koji značajno pridonose ostvarenju načela procesne ekonomije i efikasnosti vođenja postupka (primjerice, skraćivanje rokova, jačanje procesne discipline, priklanjanje raspravnom načelu, monokratsko suđenje, isključivanje zahtjeva za zaštitu zakonitosti, uvođenje obveznog odgovora na tužbu i presude zbog propuštanja, efikasnija pravila o dostavi i sl.). Jedan dio odredbi usmjeren je na to da se ubrzaju postupci pred sudovima, drugi dio ima za cilj da se pojasne odredbe koje su u praksi bile različito tumačene od strane sudaca, tj. **ujednačavanja sudske prakse** i, konačno, dio odredaba je usmjeren na popunjavanje pravnih praznina.

3.3.1. Sporno pravno pitanje - Člankom 14. Novele 2015 u važeći tekst FZPP-a inkorporira se novo poglavlje pod nazivom „Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja“. Razlozi za uvođenjem ovog pravnog instituta u naš procesni sistem su višestruki. Mogućnošću da Vrhovni sud Federacije BiH zauzme svoj pravni stav o spornom pravnom pitanju koje se pojavi u sporu ili u sporovima pred prvostepenim sudom u većem broju predmeta doprinosi se prije svega pravnoj sigurnosti i jednakosti pred nižim sudovima, a zatim efikasnosti, ekonomičnosti postupka. Svrha jednog ovakvog instituta jeste da se mogućnost donošenja različitih presuda u većem broju predmeta koji imaju isti pravni i činjenični osnov, odnosno kada se radi o istovjetnom tužbenom zahtjevu s identičnom procesnom građom svede na najmanju moguću mjeru.¹⁶ U predloženom

---

pravno pitanje riješeno na način koji je drugačiji u odnosu na dotadašnju praksu, argumentacijom da se radi o „novom stavu Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine“ bez posebnog jasnog i preciznog obrazloženja, arbitaran.

¹⁵ U tom smislu pojedini sudovi, kao npr. Kantonalni sud u Mostaru su donijeli Pravilnik o radu sudskih odjeljenja kojim je detaljno razrađena procedura raspravljanja spornih pravnih stavova u okviru suda i koja predstavlja obavezujuću proceduru za usuglašavanje spornih stavova. Na sastanku predsjednika Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i predsjednika kantonalnih sudova, navedeni Pravilnik Kantonalnog suda Mostar je prihvaćen kao model pravilnika u pogledu uređenja rada odjeljenja suda i načina usuglašavanja sudske prakse u okviru suda.

¹⁶ U parlamentarnoj raspravi poslanik Nasir Beganović problematizirao je uvođenje člana 61a. u važeći tekst zakona, kojim se propisuje „POSTUPAK ZA RJEŠAVANJE SPORNOG PRAVNOG PITANJA“, navodeći da bi njegovo uvođenje moglo prouzrokovati zlou-

tekstu novog poglavlja detaljno je reguliran naćin podnošenja zahtjeva za rješavanje spornog pravnog pitanja i postupak koji se provodi pred Vrhovnim sudom (Prijedlog Novele, Obrazloženje, str. 40). Rješavajući sporno pitanje Vrhovni sud Federacije BiH / Republike Srpske dobija mogućnost da zauzme pravni stav po pravnom pitanju koje se pojavi kao sporno u postupku pred prvostepenim sudom, i to pod uslovom da se pojavi u većem broju predmeta i da je to od prejudicijalnog znaćaja za odlučivanje o predmetu postupka pred prvostepenim sudovima. Navedeni pravni institut predstavlja mehanizam kojim se, kroz zauzimanje pravnog shvatanja vrhovnog suda, obezbjeđuje pravna sigurnost i jednakost u postupcima pred nižim sudovima, kao i pravo na suđenje u razumnom roku (Prijedlog 2012, str. 10). Suština ovog instituta je u tome da u postupku po većem broju predmeta pred prvostepenim sudom postoji potreba zauzimanja stava prema spornom pitanju koje je od znaćaja za odlučivanje o predmetu postupka.¹⁷ Ovdje se radi o jednom potpuno novom procesnom institutu, radi ostvarivanja ciljeva iz člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, a u skladu sa preporukom Komiteta ministara Savjeta Evrope R/95/5, glava IV, ćlan 7, taćka D). Po ovoj preporuci, države ćlanice treba da razmotre uvođenje sistema u kome će trećestepeni sud (u konkretnom slućaju Vrhovni sud Federacije BiH / Republike Srpske) moći direktno da uzme u razmatranje određeni predmet, kako bi prije donošenja prvostepene odluke, zauzeo pravni stav o prethodnom pravnom pitanju (Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Srpske, Vlada RS-a, Banja Luka, juni 2013, str. 31-32).¹⁸

„Sporno pravno pitanje“ predstavlja sporno pitanje po pravnom znaćenju pravne norme, materijalne ili procesne, koja se treba primijeniti na konkretno ćinjenićno stanje. Rijeć je o tumaćenju prava radi njegove primjene („Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Srpske“, Vlada RS-a, Banja Luka, juni 2013, str. 31-32). Sporno pravno pitanje koje se postavlja vrhovnom sudu mora biti od prejudicijelnog znaćaja za odlučivanje u većem broju predmeta. U suprotnom traženje odgovora na bilo koje drugo sporno pitanje dovelo bi do izigravanja ovog procesnog instituta.¹⁹

potrebu ovog prava, te smatra da će se time doprinijeti ogromnom zastaju u suđenju. Predlagatelj je smatrao da navedene primjedbe nisu dale dovoljnu argumentaciju za odustajanje od uvođenja ovog pravnog instituta iz razloga što su potrebe za uvođenjem istog u nać procesni sistem vićestruke. Mogućnost da Vrhovni sud Federacije BiH zauzme svoj pravni stav o spornom pravnom pitanju koje se pojavi u sporu ili u sporovima pred prvostepenim sudom u većem broju predmeta doprinosi prije svega pravnoj sigurnosti i jednakosti pred nižim sudovima, a zatim efikasnosti i ekonomićnosti postupka. Ovaj institut vrlo je slićan preliminarnom postupku pred Evropskim sudom pravde koji je nadlećzan da daje preliminarna mićljenja u odnosu na interpretaciju Ugovora Evropske unije, te daje tumaćenja akata institucija EU i tumaćenja statuta tijela koja osniva Vijeće EU. Svrha jednog ovakvog instituta jeste da se mogućnost donošenja razlićitih presuda u većem broju predmeta koji imaju isti pravni i ćinjenićni osnov, odnosno kada se radi o istovjetnom tućbenom zahtjevu s identićnom procesnom građom svede na najmanju moguću mjeru. U predloženom tekstu novog poglavlja detaljno je reguliran naćin podnošenja zahtjeva za rješavanje spornog pravnog pitanja i postupak koji se provodi pred Vrhovnim sudom. Prijedlog Novele, str. 54.

¹⁷ KULENOVIĆ, Z., Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, „Domaća i strana sudska praksa - stručni i informativni ćasopis“, godina XI, 2014, broj 60, str. 42.

¹⁸ Kod ČIZMIĆ, J., Komentar Zakona o parničnom postupku, Privredna štampa, Sarajevo, 2016., str. 246-247.

¹⁹ Postupak za rećavanje spornog pravnog pitanja, Referat Vesne Popović, sudije Vrhovnog kasacionog suda, objavljen u Biltenu Vrhovnog kasacionog suda, br. 3/2012, str. 5.

Samo u onim slučajevima kada je sudska praksa različita, nužno je da reagira Vrhovni sud FBiH donošenjem odluke o spornom pravnom pitanju radi jednakosti, pravne sigurnosti i suđenja u razumnom roku. U protivnom, ako je sudska praksa o tom pitanju ujednačena, Vrhovni sud FBiH odbit će zahtjev za rješavanje spornog pravnog pitanja.²⁰

Institut „sporno pravno pitanje“ je tako postao supsidijarni instrument za osiguranje jedinstvene primjene prava koji je komplementaran reviziji kao izvanrednom pravnom lijeku o kojem u trećem stupnju odlučuje Vrhovni sud. Revizija jest, naime, redovan i standardan put ujednačavanja pravne prakse, no kako bosanskohercegovačko procesno pravo ne poznaje preskakanje pravnih lijekova, da bi predmet dospio do Vrhovnog suda redovitim putem potrebno je da prođe i prvostupanjski, i drugostupanjski postupak, za što redovito treba čekati najmanje nekoliko godina. Zato je ogleadni postupak koncipiran kao poseban i izvanredan, akcelerirani put rješavanja novih pravnih pitanja u slučajevima u kojima se ocijeni da bi, zbog moguće lavine predmeta u kojima bi se postavljalo isto pravno pitanje, takvo pravno pitanje radi izbjegavanja pravne nesigurnosti većih razmjera bilo potrebno ubrzano riješiti, kako bi se prevenirale proturječne odluke i usmjerila sudska praksa.²¹

U dosadašnjoj praksi primijećena je različitost postupanja u donošenju odluka drugostepenih sudova u predmetima s istim ili sličnim činjenicnim i pravnim osnovama. Isto tako, pred prvostepenim sudovima se pojavljuje znatan broj predmeta s istim činjeničnim i pravnim osnovama, gdje bi radi pravilne primjene materijalnog prava i ekonomičnosti postupka bilo neophodno zauzimanje pravnih shvatanja na nivou Vrhovnog suda. Činjenica je da vrhovni sudovi imaju mogućnost zauzimanja stava koji je od značaja za primjenu prava u tom i drugim slučajevima, ali samo kada je izjavljena revizija kao jedan od vanrednih pravnih lijekova. Praksa je dala prijedlog da se da mogućnost prvostepenom sudu da, prije donošenja prvostepene odluke, zatraži od Vrhovnog suda zauzimanje stava u pogledu određenog spornog pravnog pitanja, koji je od značaja za odlučivanje u većem broju predmeta. Suština ovih dopuna je u tome da bi se donekle izbjegle situacije kada Vrhovni sud tek po vanrednom pravnom lijeku zauzme drugačije pravno mišljenje u odnosu na mišljenje nižih sudskih instanci. Posljedica toga je ukidanje drugostepene presude, a onda i prvostepene presude od strane drugostepenog suda. Time se, u momentu kada je pravosnažno okončan, predmet ponovo vraća na početak što je protivno načelu ekonomičnosti i što utiče na suđenje u razumnom roku.²²

Ovaj pravni institut predstavlja mehanizam kojim se kroz zauzimanje pravnog shvatanja vrhovnog suda obezbeđuje pravna sigurnost i jednakost u postupcima pred niže-stepenim sudovima kao i suđenje u razumnom roku.²³

Uvođenjem ovog procesnog mehanizma za ujednačavanje sudske prakse entitetskim vrhovnim sudovima i Apelacionom sudu Brčko distrikta BiH, daje se mogućnost da donesu pravni stav unaprijed, te omogućuje prvostepenim sudovima da brže i lakše donesu svoje odluke. Time se povećava pravna sigurnost, jer nije moguće da sudovi donesu različite odluke o postavljenim pravnim pitanjima, a strankama omogućava pravo

²⁰ Vidi Odluku Vrhovnog suda FBiH br. 51 0 Rs 068532 16 Spp od 13. 7. 2017. godine.

²¹ UZELAC, A., Ogleadni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava: dobre strane i problematični elementi novog instrumenta, Zbornik radova s VI. međunarodnog savjetovanja “Aktualnosti građanskog procesnog prava - nacionalna i usporedna pravno-teorijska i praktična dostignuća”, Split, 2019., (19.-38.), str. 21.

²² Procjena zakona o parničnom postupku u Bosni i Hercegovini, OSCE, Sarajevo, 2011, str. 27.

²³ Ustavni sud Republike Srbije, U - 181/2005 „Sl. glasnik Republike Srbije“, broj 106/2006, od 24. 11. 2006. godine.

na suđenje u razumnom roku, uz manje troškove postupka, i u krajnjoj liniji smanjuje opterećenost ovih sudova istovrsnim predmetima zbog toga što više neće biti potrebe za ujednačavanjem različite sudske prakse sudova nižeg stepena.²⁴

3.3.2. (Novo uređenje) revizije u parničnom postupku - Vrhovni sud će postupati u onim najvažnijim predmetima gdje će ujednačavati sudsku praksu.

Do donošenja novog Zakona o parničnom postupku iz 2003. godine redovna revizija je bila jedini procesni mehanizam ujednačavanja sudske prakse, tako da se uloga vrhovnih sudova u procesu ujednačavanja sudske prakse ostvarila samo u postupcima po reviziji stranaka, nakon što je donesena odluka u prvom i drugom stupnju. Kako je svrha redovne revizije ostvarenje zakonitosti i pravilnosti, u konkretnom slučaju njen domet u svrhu ujednačavanja sudske prakse je ograničen. Donošenjem novog FZPP-a uvedena je i izvanredna revizija koja je isto tako bila jedan od procesnih mehanizama za ujednačavanje sudske prakse. Međutim, izvanredna revizija isto tako nije ostvarila svoju svrhu da osigura ujednačavanje sudske prakse i jedinstvenu primjena prava u vezi određenih procesnih i materijalnih pitanja, te je u tom pravcu potrebno tragati za novim rješenjima. Nova rješenja treba tražiti u usporednim sistemima koji se zasnivaju na evropskom kontinentalnom sistemu te prihvatiti rješenja istih na način da bi se išlo sa ukidanjem redovne revizije, kao i normiranjem sadašnje izvanredne revizije kao reviziju po dopuštenju gdje bi se uspostavili kriteriji koji to predmeti zaslužuju da se o njima odluči, a sve u svrhu ujednačavanja sudske prakse i jedinstvene primjena prava.²⁵

Prema odredbi čl. 237 st. 3. FZPP-a iznimno Vrhovni sud Federacije može dopustiti reviziju u svim predmetima ako ocijeni da bi odlučivanje po reviziji bilo od značaja za primjenu prava u drugim slučajevima. Postoje, međutim, i oni koji su predlagali i predlažu radikalnije mjere kada je u pitanju stav 3. jer se u dosadašnjoj primjeni pokazalo da ovaj stav dovodi do povećanja predmeta i time do zatrpanosti vrhovnih sudova. U prilog razmatranja potrebe postojanja ovog stava navodi se i činjenica da većina izjavljenih revizija nije dozvoljena i kao takve se odbacuju. Izneseći su protivargumenti da se mora dozvoliti privilegovana revizija u svim predmetima u uslovima visokog cenzusa za izjavljivanje revizije kako bi se ostvario zadatak Vrhovnog suda, a to je ujednačavanje sudske prakse, jer bi to dovelo do prenormiranosti.²⁶

Rasprava o novom uređenju revizije u parničnom postupku rasprava je o ulozi vrhovnog suda u zaštiti konkretnih prava stranaka i osiguranju jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Na predmetni se problem nastojalo odgovoriti uvođenjem u parnični postupak instituta izvanredne revizije koji je trebao omogućiti da Vrhovni sud ostvari svoju ustavnu i zakonsku funkciju osiguravanjem jedinstvene primjene zakona i onda kad nije bilo uvjeta za izjavljivanje redovite revizije. Tendencija je u promjeni paradigme revizije prema kojoj je njena javna funkcija jedino prihvatljiva, jer bez nje nema rješenja preopterećenosti Vrhovnog suda.²⁷

²⁴ BARUČIJA, A., Osvrt na zakonska rješenja u Zakonu o parničnom postupku u svrhu ujednačavanja sudske prakse, poglavlje u knjizi Perspektive reforme parničnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, urednici Arben Murtezić, Davor Trlin, JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH, Sarajevo, 2022., str. 292-294.

²⁵ *Ibid.*, str. 273.

²⁶ Procjena zakona o parničnom postupku u Bosni i Hercegovini, OSCE, 2011, str. 58., u ČIZMIĆ, J., Komentar Zakona o parničnom postupku, Privredna štampa, sarajevo, 2016., str. 672.

²⁷ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 12-13.

Prema odredbama Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske (SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22 - na snazi od 01.01.2023.) prijedlog za dopuštenje revizije može se podnijeti i zbog pravnog pitanja koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu. Tako će prema odredbi čl. 385.a Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustiti reviziju ako se može očekivati odluka o nekom pravnom pitanju koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, a osobito: ako je riječ o pravnom pitanju o kojem odluka suda drugog stupnja odstupa od prakse revizijskog suda, ili ako je riječ o pravnom pitanju o kojem nema prakse revizijskog suda, pogotovo ako sudska praksa viših sudova nije jedinstvena, ili ako je riječ o pravnom pitanju o kojem sudska praksa revizijskog suda nije jedinstvena, ili ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskoga suda temelji na tom shvaćanju, ali bi – osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnoga prvostupanjskoga i žalbenoga postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Suda Europske unije – trebalo preispitati sudsku praksu.

3.3.3. Primjena tužbe za zaštitu kolektivnih interesa - Člankom 105. Novele2015, iza članka 453. FZPP-a uvedena je nova glava XXXa pod nazivom „Tužba za zaštitu kolektivnih interesa“. Ova dopuna zakonskog teksta izvršila se u dijelu / poglavlju posebnih postupaka. Navedenom tužbom omogućuje se određenim udruženjima, tijelima, ustanovama, strankama ili drugim organizacijama koje su osnovane u skladu sa zakonom, a koje se u sklopu svoje registrirane ili propisane djelatnosti bave zaštitom zakonom utvrđenih kolektivnih interesa i prava, da pravnu zaštitu traže pred sudom u skladu sa standardima Evropske unije. Suština ovog instituta je u tome da u postupku po većem broju predmeta pred prvostepenim sudom postoji potreba zauzimanja stava prema spornom pitanju koje je od značaja za odlučivanje o predmetu postupka.²⁸ Kolektivnom tužbom se omogućava agregacija velikog broja pojedinačnih zahtjeva u jednu tužbu.²⁹

Svrha je proširiti primjenu ovih tužbi na pojedinačne postupke, a ne prisiljavati građane da nakon što Vrhovni sud utvrdi načela koja bi trebala vrijediti za sve srodne slučajeve, pokreću privatne tužbe. Tako bi odluke prema svima pogođenima nekom nezakonitom praksom bile jednake (ujednačene).

Fizičke i pravne osobe mogu se u posebnim parnicama za naknadu štete pozvati na pravno utvrđenje iz presude kojom će biti prihvaćeni zahtjevi iz tužbe za zaštitu kolektivnih interesa da su određenim postupanjem, uključujući i propuštanje tuženog, povrijeđeni ili ugroženi zakonom zaštićeni kolektivni interesi i prava osoba koje je tužitelj ovlašten štiti.³⁰ U tom će slučaju sud biti vezan za ta utvrđenja u parnici u kojoj će se

²⁸ ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, sarajevo, 2016., str. 1250.

²⁹ JELINIĆ, Z., *Instrumenti zaštite kolektivnih interesa i prava u hrvatskom pravu - između stvarne potrebe za jačanjem vladavine prava i efikasnog pravosuđa te mogućih nesnalaženja*, Godišnjak akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. V, Broj 1/2014, str. 119.

³⁰ TRIVA, S., DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 74.

ta osoba na njih pozvati (FZPP, čl. 453.c). Riječ je o specifičnom proširenju subjektivnih granica pravomoćnosti presuda kojima se prihvaćaju zahtjevi za zaštitu kolektivnih interesa i prava – samo ako pojedini zahtjevi za zaštitu budu prihvaćeni i samo u korist fizičkih i pravnih osoba čije interese i prava tužitelj (posredno, tražeci apstraktnu pravnu zaštitu) štiti. Proširenje subjektivnih granica pravomoćnosti ovisilo bi, dakle, o tome je li presuda povoljna ili nepovoljna za tuženog.³¹

3.3.4. Sadržaj obrazloženja presude - Člankom 31. Novele mijenjan je stav 4. člana 191. FZPP-a, kojim je propisan sadržaj obrazloženja presude. Predložena norma preciznije i potpunije propisuje sadržaj obrazloženja, te će doprinijeti njenom pravilnijem pisanju, odnosno izradi. Kvalitetno obrazložena sudska odluka doprinosi manjem broju ukinutih odluka, obnovljenih postupaka, smanjuje broj žalbi, što sveukupno doprinosi efikasnosti postupka (Prijedlog Novele, Obrazloženje, str. 43). U cilju **ujednačavanja sudske prakse**, potpunijih presuda kao i sa ciljem lakšeg postupanja drugostepenog suda, umjesto ranije generalne odredbe noveliranim stavkom 4. taksativno je nabrojano što točno treba sadržavati obrazloženje svake presude.³²

3.3.5. Pravila o dostavi presude - Člankom 47. Novele uvedena je izmjena članka 232. FZPP-a radi ujednačavanja postupanja sudova te efikasnijeg odvijanja postupka jer se spis predmeta obvezno vraća prvostepenom sudu (Prijedlog Novele, Obrazloženje, str. 44) i time se ostvaruje efikasnost u postupanju. Dosadašnja praksa je pokazala da u nekim predmetima drugostepeni sudovi nisu istovremeno slali svoju odluku parničnim strankama i to je dovodilo do odugovlačenja postupka (Prijedlog 2012, str. 33). Naime, u praksi se pokazalo da drugostepeni sud često vrši dostavljanje svoje odluke jednoj strani u dužem vremenskom periodu, a da druga stranka putem prvostepenog suda izjavi izvanredni pravni lijek, u kom slučaju prvostepeni sud nepotrebno čeka da mu se dostavi spis predmeta da bi potom izvršio dostavljanje izjavljenog vanrednog pravnog lijeka protivnoj stranci na odgovor. Istovremeno je ukazano da se dostavljanje prema ovoj odredbi kosi sa principom efikasnosti postupka u slučajevima ukidanja odluke prvostepenog suda i vraćanja predmeta na ponovno suđenje.³³

3.3.6. Oglas o postavljenju privremenog zastupnika - Člankom 67. Novele dopunjen je član 298. FZPP-a stavom 2. kojim se tačno precizira sadržaj oglasa o postavljenju privremenog zastupnika tuženom pod uslovima propisanim stavkom 1. navedenog članka (Prijedlog Novele, Obrazloženje, str. 47), što bi trebalo dovesti do ujednačavanja prakse. Time su se prihvatila rješenja ranijeg zakonodavstva i uskladila se sa rješenjima iz uporednog zakonodavstva, prije svega Republike Hrvatske i Republike Srbije, koja su se pokazala učinkovita u praksi (Prijedlog 2012, str. 46-47). Kako bi se osiguralo da objavljeni oglasi svih sudova imaju jednaku sadržinu, odnosno u cilju ujednačavanja sudske prakse, ova odredba je dopunjena na način da je tačno navedeno šta ovakav oglas treba da sadrži.³⁴

³¹ BARUČIJA, A., Osvrt na zakonska rješenja u Zakonu o parničnom postupku u svrhu ujednačavanja sudske prakse, poglavlje u knjizi Perspektive reforme parničnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, urednici Arben Murtezić, Davor Trlin, JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH, Sarajevo, 2022., str. 304-305.

³² ČIZMIĆ, J., Komentar Zakona o parničnom postupku, Privredna štampa, Sarajevo, 2016., str. 530.

³³ Suprotno ovom prijedlogu izneseni su i stavovi da postojeća odredba ostane nepromijenjena jer doprinosi efikasnosti postupka s obzirom na raniju pojavu da prvostepeni sudovi nisu u kratkom vremenu uručivali drugostepene odluke. *Procjena zakona o parničnom postupku u Bosni i Hercegovini*, OSCE, 2011, str. 56.

³⁴ ČIZMIĆ, J., Komentar Zakona o parničnom postupku, Privredna štampa, Sarajevo, 2016., str. 838-839.

4/ Zahtjev za zaštitu zakonitosti

Postoji mišljenje kako bi u parnični postupak ponovno trebalo implementirati institut **zahtjeva za zaštitu zakonitosti (ZZZ)** koji može biti i sredstvo ujednačavanja sudske prakse. Cilj ovog izvanrednog pravnog lijeka bio je (a u nekim postupcima je još uvijek) kontrola zakonitosti odluka sudova radi osiguranja ustavne zadaće Vrhovnog suda u osiguranju jedinstvene primjene prava (zakona), ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, a time i jačanje pravne sigurnosti.

I danas se povremeno javljaju glasovi o navodnoj potrebi vraćanja zahtjeva za zaštitu zakonitosti, pa je tako i u sklopu rasprave radne grupe koja je radila na pripremi Novele 2019. državno odvjetništvo RH predlagalo „razmotriti mogućnost da se u ZPP ponovo ugradi izvanredni pravni lijek zahtjev za zaštitu zakonitosti koji bi predložio DORH iz istih razloga kao što se podnosi izvanredna revizija“.³⁵

Zahtjev za zaštitu zakonitosti (u daljnjem tekstu: “ZZZ”) bio je izvanredni, devolutivni, ne-suspenzivni, ograničeni i dvostrani pravni lijek nadležnog (federalnog/županijskog) tužitelja protiv pravomoćne sudske odluke, zbog povrede zakona. Stranke nisu ovlaštene podnositi ZZZ. Stranke mogu jedino, ako nisu podnijele reviziju ili nemaju uvjeta za podnošenje revizije, predložiti nadležnog (federalnog/županijskog) tužitelja da podnese ZZZ. ZZZ može se podnijeti protiv svih pravomoćnih sudskih odluka. Ipak, nije dopušten protiv odluke koju je u povodu revizije ili ZZZ donio sud nadležan da odlučuje o tim pravnim lijekovima. Odredbama čl. 383. FZPP-a razdvojena je nadležnost federalnog tužitelja od nadležnosti županijskog tužitelja glede podizanja zahtjeva za zaštitu zakonitosti, s obzirom na ustavni položaj županija u ustavnom sustavu Federacije, odnosno prema tome koji je materijalni zakon primijenjen u pravomoćnoj odluci. Federalni tužitelj može, u roku od tri mjeseca, podnijeti zahtjev za zaštitu zakonitosti samo protiv pravomoćnih sudskih odluka u kojima je primijenjen materijalni zakon BiH, Federacije i međunarodni ugovor i u kojima revizija nije dopuštena, a kada je revizija dopuštena, samo kada se radi o odluci koja je donesena na temelju raspolaganja stranaka koja su protivna prisilnim propisima i pravilima morala društva (FZPP, čl. 3. st. 2.).³⁶ Šam naziv ovoga pravnog lijeka ukazuje na njegovu funkciju - namijenjen je otklanjanju rezultata suđenja kojima se vrijeđa bilo koji zakon, federalni ili kantonalni, materijalni ili procesni.³⁷ Za razliku od postupka povodom revizije u kome sud po službenoj dužnosti pazi na bitnu povredu odredaba parničnog postupka u čl. 336. st. 1. toč. 10. i na pravilnu primjenu materijalnog prava, kad odlučuje o zahtjevu za zaštitu zakonitosti sud će se ograničiti samo na ispitivanje povreda koje javni tužitelj ističe u svom zahtjevu. Sud, dakle, ne pazi po službenoj dužnosti ni na jedan od razloga zbog kojih se može podići zahtjev za zaštitu zakonitosti, odnosno “kad rješava o zahtjevu za zaštitu zakonitosti, sud ne ispituje povrede koje nadležni tužitelj nije istaknuo u svom zahtjevu (VsH, Gzz- 72/84. od 9. 10. 1984. - PSP 27/143), niti pazi po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava (VsH, Gzz- 102/84 od 14. 2. 1985. - PSP 27/144).³⁸

³⁵ UZELAC, A., *Jedinstvena primjena prava u hrvatskom parničnom postupku: tradicija i suvremenost*, Novine u parničnom procesnom pravu – uvodna izlaganja, str. 121., dostupno na stranici: http://www.alanuzelac.from.hr/pubs/A72_Uzelac_Jedinstvena%20primjena%20prava_HAZU.pdf, pristup 26. 10. 2022.

³⁶ DIKA, M., ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, OSCE, Sarajevo, 2000., str. 677.

³⁷ *Ibid.*, str. 679.

³⁸ *Ibid.*, str. 681.

Ni FZPP ne sadržava više institut pobijanja pravomoćne sudske odluke putem zahtjeva za zaštitu zakonitosti.

Zanimljivo je obrazloženo zašto je brisan institut zahtjeva za zaštitu zakonitosti iz Zakona o parničnom postupku RH. Tako se (u obrazloženju uz Nacrt zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2003. godine) navodi: Nakon integracije Državnog odvjetništva i Državnog pravobraniteljstva, u parnicama u kojima državu kao stranku zastupa Državno odvjetništvo to isto tijelo ovlašteno je izjaviti reviziju (ovlaštenje na izjavljivanje revizije ne smije se identificirati s dopuštenošću revizije, jer uvjeti za dopuštenost revizije određeni su u Zakonu o parničnom postupku) kao zastupnik stranke i podići zahtjev za zaštitu zakonitosti kao zastupnik javnih interesa. ... Upravo zbog toga se postavlja pitanje dobiva li time država kao stranka mogućnost korištenja pravnih sredstava na koja druge stranke nemaju pravo (pri tome se misli na podizanje zahtjeva za zaštitu zakonitosti - op. aut) i ne dovodi li se ona time u privilegiran procesno-pravni položaj, a što bi bilo protivno čl. 29 st. 1. Ustava RH i čl. 6 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Čl. 29. st. 1. Ustava glasi: Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.“ Brisanje odredbe da javni tužitelj (DORH) može podići zahtjev za zaštitu zakonitosti protiv pravomoćne sudske odluke donijete u parničnoj stvari može se doimati i logičnim, no postavlja se pitanje nije li prema istom modelu u postupovnim pravilima u ostalim postupcima trebalo jednako postupiti i ukinuti privilegirani procesni položaj Državnog odvjetništva.³⁹

Ako bismo krenuli u ponovno vraćanje ZZZ-a, potreban je sustavan pristup kako bi se osmislio jasan, neproturječan i međusobno usklađen skup normi, koji bi osigurao učinkovitiju zaštitu prava i pravnih interesa oštećenih subjekata u postupcima, ali bi posljedično riskirali da VSRH ostane preopterećen, i to najvećim dijelom zbog preširoko definirane mogućnosti pristupa, što bi dovelo do disfunkcionalnosti u ostvarivanju njegove ustavne funkcije.⁴⁰

5/ Ujednačavanje sudske prakse aktivnostima vrhovnog i niže-stupanjskih sudova -

U cilju usklađivanja judikature sukladno s odredbama Zakona o sudovima određeno je više različitih pravila u cilju omogućavanja usklađivanja sudske prakse.

5.1. Pravno shvaćanje (o spornom pravnom pitanju) prihvaćeno na sjednici sudskog odjela - Ujednačavanje sudske prakse donošenjem pravnih shvaćanja uobičajena je praksa Vrhovnoga suda i nekih viših i županijskih sudova.

Odredbom čl. 35. ZS-a predviđena je i uređena opća sjednica i proširena opća sjednica sudaca pojedinog suda. Tako opću sjednicu suda čine svi suci tog suda. Opću sjednicu saziva i njenim radom rukovodi predsjednik suda. Opća sjednica saziva se kad je to predviđeno pravilima sudskog postupka. Za punovažnost odlučivanja na općoj sjednici potrebno je prisustvo najmanje dvije trećine sudaca, a odluke se donose većinom glasova prisutnih sudaca. Vrhovni sud Federacije ima proširenu opću sjednicu na kojoj se zauzimaju načelni stavovi o pitanjima koja su od interesa za primjenjivanje fe-

³⁹ JELINIĆ, S., Državno odvjetništvo RH i ulaganje izvanrednih pravnih lijekova - kontroverzije i prijedlozi, podatak na stranici: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/drzavno-odvjetnistvo-rh-i-ulaganje-izvanrednih-pravnih-lijekova>, pristup 08. 03. 2023.

⁴⁰ BODUL, D. – NAKIĆ, J., Treba li vratiti institut zahtjeva za zaštitu zakonitosti?, podatak na stranici: <https://informatior.hr/strucni-clanci/5532?hls=>, pristup 08. 03. 2023.

deralnih zakona. Proširenu opću sjednicu sačinjavaju predsjednik suda i suci Vrhovnog suda Federacije i određen broj sudaca kao delegati kantonalnih sudova. Za održavanje proširene opće sjednice potrebno je prisustvo najmanje dvije trećine sudaca koji ulaze u sastav proširene opće sjednice. Bliže odredbe o radu i načinu rada opće sjednice i proširene opće sjednice uređuju se općim aktom suda. Kao izuzetno značajnu formu rada na usuglašavanju sudske prakse, koja je do sada u praksi rijetko korištena ukazuje se na rad **proširenih općih sjednica vrhovnim sudova entiteta**. Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je do sada imao proširenu opću sjednicu održanu 08. 02. 2007. godine na kojoj sjednici je usvojen Poslovnik o radu proširene opće sjednice, a zatim zauzet načelni stav o određenom pravnom pitanju. Drži se da rad proširenih općih sjednica vrhovnih sudova može predstavljati izuzetno kvalitetan način rasprave o određenim pravnim pitanjima i zauzimanja načelnih stavova po ovim pitanjima, te istovremeno u mjeri u kojoj je to zakonskim rješenjima uvjetovano smatra se neophodnim vršiti distribuciju takvih načelnih stavova ne samo u okviru entiteta nego i između entiteta u Bosni i Hercegovini.⁴¹

Članom 18. Pravilnika propisano je da se sjednice sudskih odjeljenja na kojima se razmatraju pitanja značajna za rad odjeljenja održavaju prema potrebi, a najmanje jednom u tri mjeseca. Ali, sjednica sudskog odjeljenja obvezno će biti sazvana kad se utvrdi da o pitanjima pravilne primjene zakona ne postoji suglasnost između pojedinih sudaca ili vijeća, radi razmatranja ovih pitanja i pokušaja njihovog usuglašavanja. Članom 19. Pravilnika je propisano da su pravna shvaćanja zauzeta na sjednicama sudskih odjeljenja upućujućeg karaktera i da se navedena pravna shvaćanja usvojena na sjednicama odjeljenja viših sudskih instanci dostavljaju sudovima nižih razina. Konkretno, Pravna shvaćanja sudskih odjeljenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine dostavljaju se nižim sudovima i upućujućeg su karaktera. **Vidjeli smo da** Navedene odredbe Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju, u skladu sa principima nezavisnosti i samostalnosti sudova stvaraju obavezu sucima pojedincima i vijećima da u okviru suda, u mjeri u kojoj je to moguće i ne narušava navedene principe nezavisnosti i samostalnosti, usuglašavaju sudsku praksu i predviđaju institucionalni formalni proceduralni put ka usuglašavanju sudske prakse. Ono što je bitno ukazati u analizi člana 18. i 19. Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju jeste činjenica da odredbe navedenih članova nisu suprotne ustavnom određenju da sudovi sude na osnovu zakona, dakle, ne može se smatrati da se navedenim odredbama sudska praksa uvodi kao izvor prava „na mala vrata“, obzirom da je odredbom člana 19. stav 1. izričito određeno da su pravna shvaćanja zauzeta na sjednici odjeljenja upućujućeg karaktera.⁴²

U pravilu, pravno shvaćanje (o spornom pravnom pitanju) prihvaćeno na sjednici sudskog odjela (svih sudaca) obvezno je za sva drugostupanjnska vijeća ili suce pojedince toga odjela. To znači da donesena pravna shvaćanja nisu obvezna za niže sudove nego ona prema njima djeluju samo snagom vlastite uvjerljivosti. Potrebno je navesti da niži sudovi u pravilu prihvaćaju pravna shvaćanja donesena o strane viših sudova, ne-

⁴¹ JAGANJAC, A., Ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 04.05.2010. godine, podatak na stranici: <https://www.bih-pravo.org/ujednacavanje-sudske-prakse-u-bosni-i-hercegovini-t2606.html>, pristup 22. 09. 2022.

⁴² O upućujućem karakteru pravnih shvaćanja i stavova ilustrativno govori i odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine AP-658/07, tačka 33, prema kojoj argument da je određeno pravno pitanje riješeno na način koji je drugačiji u odnosu na dotadašnju praksu, argumentacijom da se radi o „novom stavu Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine“ bez posebnog jasnog i preciznog obrazloženja, arbitrarano.

kad zbog toga što se s njima slažu, a ponekad možda i radi bojazni da bi im suprotna odluka, u slučaju podnošenja pravnoga lijeka, mogla biti ukinuta jer je sudac u svojoj odluci izrazio pravno shvaćanje koje nije sukladno onomu koje je donio viši sud koji će o istoj stvari odlučivati u povodu izjavljenog pravnome lijeka. Naime, kada stranka zna stav najvišeg suda, onda će sigurno u slučaju drukčije odluke sudova nižeg stupnja izjavljivati pravne lijekove te će u konačnici o tom pitanju odlučivati sud koji je i vezan sa svojim pravnim shvaćanjem.

Donošenje pravnih shvaćanja nužno je za ujednačavanje sudske prakse kada je pravna norma nedovoljno jasna tako da daje mogućnosti za dvojaka tumačenja. Nažalost, sve je učestalija praksa da zakonodavac, pa i u kapitalnim i organskim zakonima, uzakonjuje niz odredaba koje nisu jasne i dopuštaju različita tumačenja. To svakako nije dobra praksa i zaslužuje osnovanu kritiku. Različita tumačenja mogu se i moraju riješiti kroz ujednačavanje sudske prakse u skladu s izvornom intencijom zakonodavca (koja je svima uglavnom poznata i lako dostupna) i uz pomoć doktrine građanskog procesnog prava. Zsigurno bi bilo puno bolje da su pravni propisi tako sročeni da ne ostavljaju nikakvu dvojbu oko toga što je zakonodavac određenom pravnom normom želio postići, no kako često puta nije tako donošenje pravnog shvaćanja spasonosno je rješenje kojim se pridonosi boljoj primjeni prava.⁴³

Donošenje pravnih shvaćanja je nužno i korisno ne samo kod nedorečenih i dvojbenačkih pravnih normi nego i onda kada sudovi istu pravnu normu različito tumače i primjenjuju pa se pravnim shvaćanjem ujednačava sudska praksa, a građani se u svom pravnom položaju izjednačuju pred zakonom.⁴⁴

Međutim, nužnost usuglašavanja sudske prakse istoga postupanja u istim stvarima, pravne sigurnosti i predvidivosti pravnog poretka, ne smije ugroziti neovisnost suca koji postupa u određenom predmetu. Dakle, ni jedan od propisanih instrumenata ujednačavanja sudske prakse ne obvezuje prvostupanijske sudove na odlučivanje koje bi bilo apsolutno usklađeno s načelnim stajalištima viših sudova, niti za tu tvrdnju postoji racionalna potreba.⁴⁵

Konačno, kao izuzetno značajnu formu rada na usuglašavanju sudske prakse, koja je do sada u praksi rijetko korištena ukazuje se na rad proširenih općih sjednica vrhovnih sudova entiteta. Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je do sada imao jednu proširenu opću sjednicu održanu 08. 02. 2007. godine na kojoj sjednici je usvojen Poslovnik o radu proširene opće sjednice, a zatim zauzet načelni stav o određenom pravnom pitanju. Smatramo da rad proširenih općih sjednica vrhovnih sudova može predstavljati izuzetno kvalitetan način rasprave o određenim pravnim pitanjima i zauzimanja načelnih stavova po ovim pitanjima, te istovremeno u mjeri u kojoj je to zakonskim rješenjima uvjetovano smatramo neophodnim distribuciju takvih načelnih stavova ne samo u okviru entiteta nego i između entiteta u Bosni i Hercegovini.⁴⁶

⁴³ Pravosudna akademija, UJEDNAČAVANJE SUDSKE PRAKSE OPĆINSKIH I ŽUPANIJSKIH SUDOVA - 2019. godina Priručnik za polaznike/ice Izrada obrazovnog materijala: Ana Garačić Predsjednica Kaznenog odjela Vrhovnog sud Republike Hrvatske Zagreb, prosinac 2018., str. 10.

⁴⁴ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 141.

⁴⁵ RAJKO, A. Odnos predsjednika suda sa sudskim strankama – pravno uređenje i pitanja iz prakse”, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 40, br. 1 (2019): 573-587.

⁴⁶ JAGANJAC, A., Ujednačavanje sudske prakse, 6. KONFERENCIJE PREDSEDNIKA SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI, Sarajevo, 12. i 13, maj, 2010. godine, str. 4.

5.2. Ujednačavanje sudske prakse donošenjem zaključaka – Korisno je radi usporedbe ukazati i na odredbu članka 27. Zakona o sudovima prema kojoj će Vrhovni sud Republike Hrvatske radi razmatranja spornih pravnih pitanja koja se odnose na drugostupanjsko sudovanje, u svrhu ujednačavanja sudske prakse, svakih šest mjeseci, a po potrebi i češće, organizirati zajednički sastanak s predsjednicima sudskih odjela svih županijskih sudova. Zaključci sa sastanka objavit će se na internetskoj stranici Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Donošenje ovih zaključaka pridonosi ujednačavanju sudske prakse jer je primijećeno da se suci drže pravnih stavova koji su u zaključcima izneseni. Zaključci se donose samo o onim pravnim problemima oko kojih se postigne jednoglasnost svih predsjednika odjela županijskih sudova. Zaključci ne smiju ni na koji način utjecati na neovisnost i slobodu nižeg stupnja u odlučivanju u pojedinom predmetu.⁴⁷

5.3. Osnivanje Sudskih odjeljenja - U sudovima se mogu obrazovati sudska odjeljenja radi odlučivanja o stvarima iz iste pravne oblasti. Odjeljenja imaju rukovodioca odjeljenja, koji je za rukovođenje odjeljenjem odgovoran predsjedniku suda (ZS, čl. 36.). Član 16. Pravilnika predviđeno je da u sudovima u kojima tri ili više sudaca odlučuju o stvarima iz iste ili više srodnih pravnih oblasti mogu se osnovati sudska odjeljenja. U Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine i Apelacionom sudu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine osnovat će se Odjeljenje za evidenciju sudske prakse odnosno Odjeljenje za sudske prakse radi prikupljanja stavova iz sudskih odluka navedenih sudova i njihovog sistematiziranja prema utvrđenim kriterijima. Odjeljenje za evidenciju sudske prakse, odnosno Odjeljenje za sudske prakse može pratiti praksu i drugih relevantnih sudova, za suce tog suda provoditi istraživanja i redovno ih obavještavati o novostima u razvoju sudske prakse.

Članom 18. Pravilnika propisano je da se sjednice sudskih odjeljenja na kojima se razmatraju pitanja značajna za rad odjeljenja održavaju prema potrebi, a najmanje jednom u tri mjeseca. Ali, sjednica sudskog odjeljenja obvezno će biti sazvana kad se utvrdi da o pitanjima pravilne primjene zakona ne postoji suglasnost između pojedinih sudaca ili vijeća, radi razmatranja ovih pitanja i pokušaja njihovog usuglašavanja. Predsjednik suda, kao i svaki sudac tog odjeljenja, može inicirati održavanje sjednice sudskog odjeljenja u vezi s pravilnom primjenom zakona i zauzimanjem pravnih shvaćanja. Kad predsjednik suda prisustvuje sjednici odjeljenja, on i predsjedava tom sjednicom. Održavanje sjednice sudskog odjeljenja neposredno višeg suda mogu inicirati predsjednik niže stupanjskog suda i predsjednik sudskog odjeljenja niže-stupanjskog suda. Sudovi koji nemaju sudska odjeljenja, pitanja iz ovog člana razmatraju na sjednici stručnog kolegija.

Članom 19. Pravilnika je propisano da su pravna shvaćanja zauzeta na sjednicama sudskih odjeljenja upućujućeg karaktera i da se navedena pravna shvaćanja usvojena na sjednicama odjeljenja viših sudskih instanci dostavljaju sudovima nižih razina. Konkretno, Pravna shvaćanja sudskih odjeljenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine dostavljaju se nižim sudovima i upućujućeg su karaktera.

5.4. Odluka u povodu pravnih lijekova – Pored prethodno navedenih mogućnosti ujednačavanja sudske prakse, najčešći način usklađivanja pojedinačnih sudskih odlu-

⁴⁷ Pravosudna akademija, UJEDNAČAVANJE SUDSKE PRAKSE OPĆINSKIH I ŽUPANIJSKIH SUDOVA - 2019. godina Priručnik za polaznike/ice Izrada obrazovnog materijala: Ana Garačić Predsjednica Kaznenog odjela Vrhovnog sud Republike Hrvatske Zagreb, prosinac 2018., str. 19.

ka jest kada viši sud putem **mehanizma pravnih lijekova kontrolira** stav nižeg suda i sankcionira njegovu odluku zbog toga što je sudac u svojoj odluci izrazio pravno shvaćanje koje nije isto onom koje je donio viši sud, na način da tu odluku ukida/preinačava.

Ponajprije je istaknuto da je viši sud dužan nižem sudu ukazati na nedostatke koje je uočio pri odlučivanju o pravnom lijeku ili drukčije. Drugim riječima, u svojim odlukama u povodu pravnih lijekova viši sudovi bi trebali dati konkretne upute sudu prvog stupnja o tom postupku, ali i o primjeni materijalnog prava. Takvo mišljenje suda drugog stupnja djeluje samo u konkretnom postupku, ali nije bez utjecaja i na druge slične predmete. Naime snagom pravnih argumenata iz pojedinačne odluke može se pozitivno djelovati na ujednačenu primjenu pojedinih pravnih instituta. U praksi postoji prešutna precedentna snaga odluka viših sudova čime se ostvaruje jedinstvo u primjeni prava i ujednačenost sudske prakse. No, viši sud ne smije nikako utjecati na neovisnost i slobodu suda nižeg stupnja u donošenju odluke u pojedinom predmetu. Ipak, kada je viši sud ukinuo konkretnu odluku suda prvog stupnja, onda je prvostupanjski sud dužan izvesti sve parnične radnje i raspraviti sva sporna pitanja na koja je upozorio drugostupanjski sud u svom rješenju.⁴⁸

U sustavu u kojemu je višim sudovima povjereno da u stadiju pravnih lijekova kontroliraju pravilnost rada nižih sudova, ostvarenje jedinstvene primjene zakona moglo bi se relativno lako postići – uvođenjem pravila o vezanosti nižih sudova za pravna shvaćanja viših sudova, dakle pravilima o hijerarhijskoj nadređenosti višeg suda u odnosu na niži sud ne samo u organizacijskom, nego i u funkcionalnom smislu. Sud koji se nalazi na vrhu piramide pravosudne organizacije bio bi tako u mogućnosti da osigura univerzalnu primjenu svojih pravnih shvaćanja o sadržaju, značenju i zadacima i određenog materijalno-pravnog pravila, obvezujući podređene sudove da prihvate njegova stajališta. No takvim pravilima suprotstavlja se postulat nastao na načelima o neovisnosti sudaca, po kojima suci sude samo na temelju Ustava i zakona, pa pravna shvaćanja o biti spora izražena u rješenjima viših sudova kojima ukidaju odluku nižeg suda i predmet vraćaju na ponovno suđenje nižem sudu ne bi trebala biti obvezatna za suce nižih sudova, koji po prirodi stvari nisu mogli sudjelovati u njihovom kreiranju. Stoga će niži sudovi prigodom ponovnog rješavanja predmeta biti dužni suditi ne samo na temelju svoje osobne interpretacije Ustava i zakona, već i na temelju značenja koje je tim pravnim izvorima dalo vijeće revizijskog suda u obrazloženju svoje kasacijske odluke.⁴⁹

5.5. Osim kontrole sudskih odluka niže-stupanjskih sudova od strane viših sudova putem mehanizma pravnih lijekova, viši sudovi imaju na raspolaganju još neke metode koje mogu pridonijeti ujednačavanju sudske prakse (tako je primjerice u Republici Hrvatskoj).

⁴⁸ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 140.

⁴⁹ Poštivanje načela nezavisnosti sudaca, ustavnosti i zakonitosti trebalo bi imati prednost pred zahtjevom za što ekonomičnijim ostvarivanjem jedinstvene primjene prava te dopuštati *ostvarivanje načela jedinstvene primjene zakona samo u granicama u kojima se ne dovodi u pitanje načelo sudačke nezavisnosti*. Upravo se stoga postavlja pitanje ustavnosti novog pravila o vezanosti nižih sudova za pravna shvaćanja izražena u obrazloženjima kasatornih odluka vijeća revizijskog suda (*arg. ex 117/3. URH*). Ono sprečava svježe inicijative sudaca nižih sudova za preispitivanje zauzetih stajališta, imobilizira tendencije za pružanje opravdanog otpora stajalištima tijela u čijem radu i odlučivanju nisu mogli sudjelovati ali će unatoč tome biti dužni po njima suditi, a ne po svojoj savjesti. TRIVA, S., DIKA, M., Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 544.

5.5.1. Viši sud bi mogao **tražiti od nižeg suda podatke** u svezi s primjenom zakona, problemima koji se javljaju u suđenju, praćenju i proučavanju sudske prakse te druge podatke, a može provesti i neposredni nadzor nad radom tog suda i pojedinih sudaca, kao i organizirati zajedničke sastanke radi razmatranja navedenih pitanja. Dakle, osim kroz pojedinačne odluke, viši sud do saznanja o praksi suda nižeg stupnja dolazi i kroz pravilo kojim predsjednik neposredno višeg suda treba u pravilu odrediti jednom godišnje provođenje nadzora nad urednim obavljanjem poslova sudaca i sudova na području svoje nadležnosti. Taj nadzor obavljaju suci neposredno višeg suda koje je odredio predsjednik toga suda. Tijekom vršenja nadzora pregledavaju se i konkretni predmeti na kojima radi sud prvog stupnja te suci koji vrše nadzor sastavljaju i pisano izvješće koje se dostavlja predsjedniku suda koji je odredio nadzor, a on dostavlja bi se i predsjedniku nadziranog suda, predsjedniku Vrhovnog suda, VTSV-u i Ministarstvu pravde. Iako je ponajprije cilj nadzora utvrditi urednost obavljanja poslova, u sklopu toga sud višeg stupnja dolazi do informacija i o novim pravnim problemima koji su se pojavili pred sudovima nižeg stupnja.⁵⁰

5.5.2. Viši sud može izvršiti i neposredan nadzor nad radom tog suda i pojedinih sudaca. Dakle, osim kroz pojedinačne odluke, viši sud do saznanja o praksi suda nižeg stupnja može doći i kroz pravilo kojim predsjednik neposredno višeg suda treba odrediti (najmanje) jednom godišnje provođenje nadzora nad urednim obavljanjem poslova sudaca i sudova na području svoje nadležnosti. Taj nadzor obavljaju suci neposredno višeg suda koje je odredio predsjednik toga suda (ZS RH, čl. 28. st. 1.).

5.5.3. Konačno, viši sud može u svezi s primjenom zakona, problemima koji se javljaju u suđenju, praćenju i proučavanju sudske prakse organizirati zajedničke sastanke i rasprave na sudu višeg stupnja radi razmatranja navedenih pitanja. Na predmetnim se sastancima razmatraju pravna pitanja za koja je uočeno da drugostupanjski sudovi nemaju jedinstveno stajalište te se objavljuju kako bi ih znale stranke i svi suci. Prethodno navedeni zaključci i mišljenja sudaca viših sudova utječu pozitivno na ujednačavanje pravne prakse, ali njihova primjena nije obvezatna ni za suce toga suda ni za suce nižih sudova jer ponajprije sudjeluju samo predsjednici odjela nižih sudova, a ne svi suci toga suda. No, ipak snaga pravnih argumenata nije mala, te ovi javno objavljeni zaključci pozitivno utječu na ujednačavanje pravne prakse. Pored toga, za donošenje zaključaka i mišljenja nije nužno da su prethodno na sudovima već donesene različite odluke, već je moguće određeno pravno pitanje raspraviti i prije donošenja pojedinačnih odluka. Vrhovni sud bi trebao radi razmatranja spornih pravnih pitanja koja se odnose na drugostupanjsko sudovanje, u svrhu ujednačavanja sudske prakse, svakih šest mjeseci, a po potrebi i češće, organizirati zajednički sastanak s predsjednicima sudskih odjela svih županijskih sudova. Zaključci sa sastanaka objavit će se na mrežnoj stranici Vrhovnog suda. Rasprave o navedenim pitanjima ne smiju nikako utjecati na neovisnost i slobodu suda nižeg stupnja u donošenju odluke u pojedinom predmetu, iako utječu na ujednačavanje pravne prakse snagom svojih argumenata.⁵¹

5.6. Kao jednu od mogućnosti ujednačavanja sudske prakse vidi se i **traži se da sjednice odjela i vrhovnih sudaca budu javne**. U tom smislu jedan od proklamiranih strateških ciljeva Vrhovnog suda FBiH jest i unaprijeđenje otvorenosti i dostupnosti informacija o radu Vrhovnog suda FBiH stručnoj i široj javnosti kao i strankama u

⁵⁰ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 140.

⁵¹ *Ibid.*, str. 141.

postupcima, povećanje broja publikacija o rezultatima rada suda, uspostava redovno i transparentno informiranja javnosti, redovno unaprijeđivanje sadržaja, izgleda i dostupnosti web stranice Vrhovnog suda F BiH.⁵² Nužno je i poboljšati kvalitetu informacija, osigurati blagovremenost, točnost i dostupnost javnosti informacija o radu suda, u mjeri u kojoj to Zakon dozvoljava informacije o radu suda dostavljati preko službenika za informiranje redovnim ažuriranjem web stranice suda, pružati povratne informacije na podnesene urgencije u što kraćem roku.⁵³

6/ Organizacija panela za ujednačavanje sudske prakse na svim razinama sudova

Ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini provode sudovi najviše instance pod okriljem Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. Podršku procesu ujednačavanja sudske prakse pruža Vijeće Evrope putem projekta „Jačanje kapaciteta pravosuđa u BiH za primjenu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda”.⁵⁴

Na razini Bosne i Hercegovine ujednačavanje sudske prakse provodi se i u okviru Panela za ujednačavanje sudske prakse (iz građanske oblasti). Proces ujednačavanja sudske prakse provodi se pod pokroviteljstvom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine i proistekao je iz Strukturalnog dijaloga o pravosuđu između Evropske unije i Bosne i Hercegovine i u skladu je sa Mišljenjem Venecijanske komisije o pravnoj sigurnosti i nezavisnosti pravosuđa u Bosni i Hercegovini. U radu panela učestvuju predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, vrhovnih sudova entiteta i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, međutim ni rad ovog panela nije donio značajne promjene u procesu ujednačavanja sudske prakse.⁵⁵ Naglašava se važnost vertikalnog i horizontalnog dijaloga sudova kao jedini ispravan model za harmonizirano postupanje sudova.

Treba kazati da su dana 10. 4. 2014. godine donesena su od strane najviših sudskih instanci pod pokroviteljstvo Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine

⁵² Vrhovni sud FBiH, *Strateški plan Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2023*, Sarajevo, 07. 05. 2021., str. 9.

⁵³ Ibid., str. 9.

⁵⁴ Nakon iscrpne diskusije o efektivnim modelima ujednačavanja sudske prakse i njihove primjenjivosti u različitim pravnim sistemima, konstatirana je potreba za formiranjem specijaliziranih odjeljenja sudske prakse u okviru svih sudova, koja bi imala ažurne informacije o vlastitoj sudskoj praksi, te praksi sudova u zemlji i šire. Da bi ovakva odjeljenja mogla funkcionirati, podcrtan je značaj sudske prakse, te uspostavljanje odnosno jačanje baza domaće sudske prakse sa funkcionalnim pretraživačem i različitim parametrima za pretraživanje. Dok bi se odjeljenja sudske prakse nalazila u svakom sudu, u višim sudovima bi se formirao jurisconsult podržavan od tima iskusnih pravnih savjetnika. Ovo tijelo bi sucima dostavljalo informacije o istraživanjima, kretanjima i trendovima u sudskoj praksi, te skretao pažnju kada je moguće odstupanje od „ustaljene sudske prakse”. Nacionalni jurisconsult, kao sastavni dio vertikalne strukture sudova, također bi pratio kretanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, te razmatranje spornih pravnih pitanja. Rad panela za ujednačavanje sudske prakse, Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Imamović-Brković, Centar za sudsku dokumentaciju, VSTV BiH, Pravna hronika, br. 4, str. 33.

⁵⁵ BARUČIJA, A., Osvrt na zakonska rješenja u Zakonu o parničnom postupku u svrhu ujednačavanja sudske prakse, poglavlje u knjizi *Perspektive reforme parničnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini*, urednici Arben Murtezić, Davor Trlin, JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH, Sarajevo, 2022., str. 272.

Pravila Panela za ujednačavanje sudske prakse (dalje Pravila). Pravila za ujednačavanje sudske prakse su stupila na snagu danom donošenja, odnosno 10.04.2014. godine. Dostupna su na web-stranici Odjela (Centra) za sudsku dokumentaciju VSTV-a BiH.⁵⁶ Pravilima se definiraju razna pitanja kao što su uloga i rad stručnog tijela za ujednačavanje sudske prakse, važenje zauzetih stavova i njihova dostava pravosudnoj zajednici u cilju ujednačenog postupanja sudova u Bosni i Hercegovini. Pravilima se uređuje se uloga, sastav, način rada i druga pitanja koja su bitna za rad panela i ujednačavanje sudske prakse (Pravila čl. 1.). Ciljevi panela su uspostavljanje kontinuiranog dijaloga između najviših sudskih instanci predstavlja platformu za ujednačavanje sudske prakse, kao i za diskusiju o drugim zajedničkim pitanjima s kojim se susreću (Pravila, čl. 2.). Kada postoji usuglašenost zakonskih odredbi, a različito tumačenje istih, panel će vršiti usuglašavanje stavova i donositi pravna shvaćanja. Kada ne postoji usuglašenost zakonskih rješenja, koja stvara nejednakost građana pred zakonom, panel će po potrebi inicirati zakonske izmjene. Na panelu se mogu razmjenjivati iskustva i mišljenja u tumačenju i primjeni zakona i u drugim situacijama, te predlagati odgovarajuća rješenja nadležnim institucijama (Pravila, čl. 3.). Panel donosi zaključak u formi usuglašenog shvaćanja o određenom pravnom pitanju, koje se dostavlja na verifikaciju odgovarajućim odjeljenjima sudova. Nakon verifikacije na odjeljenjima, usuglašeno pravno shvaćanje odjeljenja sudova postaje pravno shvaćanje panela. Pravno shvaćanje panela ima obavezujući karakter za Sud BiH, Vrhovni sud Federacije BiH, Vrhovni sud Republike Srpske i Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a upućujući za niže-stupanske sudove arg. Pravila, čl. 14.).⁵⁷

7/ Značaj objavljivanja presuda (ne samo vrhovnog suda)

Da bi sudsku prasku mogli uspješno ujednačavati ona najprije mora biti dostupna svim sucima, što znači da mora biti objavljena. Objavom sudskih odluka na Intranetu (unutar pravosudnog sustava) omogućeno je samo-ujednačavanje ili tzv. horizontalno ujednačavanje sudske prakse.

Javnost i stranke u postupku imaju pravo pristupa sudskim spisima u skladu sa zakonom. Podaci upisani u sudski upisnik su javni i svako ih može prepisati i zahtijevati da mu se izda ovjeren izvod iz sudskog upisnika, osim ako za pojedine podatke iz sudskog upisnika zakonom nije drugačije određeno (ZS, čl. 58.).

Iako objavljene odluke pravno ne obvezuju sudove, ova publicistička aktivnost ima nesumnjivo snažan utjecaj na ujednačavanje prakse, pružajući priliku svima da se upoznaju sa standardnim shvaćanjima o sadržaju određenog pravnog pravila i o pretpostavkama za njegovu zakonitu primjenu.

Evidencija sudske prakse trebala bi omogućiti brz i iscrpan uvid u judikaturu te praćenje rada pojedinih vijeća u sudu, što je važno za osiguranje jedinstvene primjene zakona. Naime, kada stranka zna stav najvišeg suda, onda će sigurno u slučaju drukčije

⁵⁶ Vidi stranicu: <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/B/142/article/50694>.

⁵⁷ U okviru panela iz građanske oblasti usvojeno je devet usuglašenih pravnih shvaćanja. Ista bi se mogla grupirati na pitanja koja se tiču troškova postupka u okviru kojeg je doneseno najviše pravnih shvaćanja i to pet, dva pravna shvaćanja su donesena iz procesnog prava, jedno iz obveznog prava te jedno iz eksproprijacije. BARUČIJA, A., Osvrt na zakonska rješenja u Zakonu o parničnom postupku u svrhu ujednačavanja sudske prakse, poglavlje u knjizi *Perspektive reforme parničnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini*, urednici Arben Murtezić, Davor Trlin, JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH, Sarajevo, 2022., str. 281-282.

odluke sudova nižeg stupnja izjavljivati pravne lijekove te će u konačnici o tom pitanju odlučivati sud koji je i vezan sa svojim pravnim shvaćanjem.⁵⁸

Predlaže se stoga (obvezno) objavljivanje sudske prakse na svim razinama, a ne samo na razini Vrhovnog suda. Smatra se da bi sve presude na svim sudskim razinama po automatizmu, nakon što su napisane, također trebale ugledati svjetlo dana i to **bez dugotrajnih postupaka anonimiziranja** u onim slučajevima u kojima nije bila isključena javnost zbog zaštite privatnosti stranaka jer ako je javnost uključena na rasprave onda i presude mogu biti javne. Kako bi sve odluke bile dostupne, opravdano je očekivati da suci kada rješavaju neki pravni slučaj prouče sudsku praksu drugih sudova o istoj stvari kako bi provjerili ispravnost ili pogrešnost vlastitog tumačenja zakona.

8/ Praksa Ustavnog suda

Izražavanje ustavnopravnih stajališta u sličnim ili podjednakim ustavnopravnim situacijama potrebno je zbog ujednačavanje ustavnosudske prakse, pravne sigurnosti, a time i vladavine prava kao najviše vrednote ustavnog poretka.

Ustavni sud nije neposredno nadležan za ujednačavanje sudske prakse. Stoga, Ustavni sud prvenstveno ističe da kad je riječ o tumačenju i primjeni prava na konkretne slučajeve on ne zamjenjuje pravna stajališta nadležnih sudova svojima sve dok sudske odluke ne upućuju na arbitrarnost i/ili samovolju u njihovom donošenju. Ustavni sud, stoga, podsjeća da nije njegova zadaća preuzeti ulogu sudova koji su prvi pozvani tumačiti mjerodavno pravo. Zadaća Ustavnog suda ograničena je na ispitivanje jesu li učinci takve interpretacije sudova suglasni s Ustavom s aspekta zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ustavni sud pazi samo na povrede ustavnih prava na način i u okvirima određenim Ustavom, pri čemu zadiranje u Ustavom zaštićena prava mora biti ustavnopravno neprihvatljivo. Ujedno Ustavni sud načelno ne ulazi u analizu istinitosti činjeničnog supstrata utvrđenog u postupku u svezi s kojim je podnesena ustavna tužba, jer su za ustavnosudski postupak mjerodavne samo one činjenice o čijoj opstojnosti ovisi postojanje povrede ustavnog prava.⁵⁹ Ustavni sud nije sud, tzv. „četvrte instance“ te nije njegov zadatak provjeravati svaku primjenu materijalnog prava, već samo takve povrede tog prava koje imaju značenje povreda Ustavom i Konvencijom zajamčenih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ipak judikatura i doktrina govore o neformalnom utjecaju Ustavnog suda na jednako tumačenje i primjenu prava te jedinstvenost sudske prakse.⁶⁰ Razlog se potencijalno pronalazi u činjenici kako održavanje suprotstavljenih sudske odluke potencijalno može dovesti do stanja pravne nesigurnosti koje bi vjero-

⁵⁸ Primjerice, iz odredbi ZPP-a RH proizlazi da revident mora imati saznanja o svim odlukama sudova RH iz kojih proizlazi nejedinstvenost u primjeni prava. To pretpostavlja da bi strankama na raspolaganju trebale biti javne, dostupne i pregledne baze podataka sudske prakse svih sudova, no takvih baza podataka u ovom trenutku u RH nema.

⁵⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske, Zagreb, 9. prosinca 2021., Broj: U-III-2404/2018.

⁶⁰ Riječ je, dakle, u doktrinarnim raspravama o pitanju do koje mjere razrađeno i konkretizirano obrazloženje odluka Ustavnog suda treba omogućiti sudovima da u pojedinim ponovljenim postupcima otklone nedostatke na koje im se htjelo ukazati u odlukama tog suda. Od odgovora na ovo pitanje ovisio bi i odgovor na pitanje koliko Ustavni sud smije i treba preuzeti na sebe funkciju najviše sudske instance, treba li, npr. u parničnim predmetima (faktički i pravno) nastupati kao sud četvrtog stupnja. MIHAJLO DIKA I IVANA MARTINOVIC, *Analiza utjecaja odluka Ustavnog suda Crne Gore na sistem redovnih sudova sa posebnim osvrtom na odnos Ustavnog i Vrhovnog suda Crne Gore* (Strasbourg: Savjet Evrope, 2018.), 50 et seq.

jatno oslabilo povjerenje javnosti u pravosudni sustav, a to je povjerenje nesumnjivo jedna od ključnih komponenti države utemeljene na vladavini prava koju osigurava i Ustavni sud. No, kada Ustavni sud odlučuje o pojedinim pitanjima koja su različito riješena pred sudovima, takva odluka nedvojbeno utječe na ujednačenu primjenu prava.⁶¹

Vrhovni sud Federacije i kantonalni sudovi mogu pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine u skladu sa ustavom i odgovarajućim propisima koji uređuju postupak pred Ustavnim sudom (ZS, čl. 30.).

Kako Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima mogućnost preispitivanja bilo koje odluke redovnog suda i u slučaju ukidanja odluke sud čija je odluka ukinuta dužan je po hitnom postupku donijeti drugu, pri čemu je vezan pravnim shvaćanjem Ustavnog suda o povredi Ustavom zajamčenih prava i osnovnih sloboda podnosioca apelacije, tako da i navedeno predstavlja jedan od mehanizama ujednačavanja sudske prakse.

U tom smislu govore, primjerice, i Odluke Ustavnog suda BiH AP 760/13 od 30. septembra 2016. godine, tačka 56-59. Imajući u vidu da je Vrhovni sud na sjednici Građanskog odjeljenja, održanoj 26.4.2016. godine, usvojio pravno shvaćanje povodom predmetne pravne stvari, koje je kao takvo obavezujuće za redovne sudove, Ustavni sud smatra da je na taj način otklonjen i problem neujednačene sudske prakse povodom predmetne pravne stvari. Isto tako u Odluci AP-1832/19 od 17. februara 2021. godine se navodi kako Ustavni sud u citiranoj odluci nije utvrdio proizvoljnost Vrhovnog suda u danom obrazloženju, koje u potpunosti korespondira sa obrazloženjem Okružnog suda u predmetnom slučaju, koji je kao niže-stupanjski sud u obavezi da u cilju izjednačavanja sudske prakse primjenjuje zauzete stavove Građanskog odjeljenja Vrhovnog suda.⁶²

Radi naglašavanja značaja neophodnosti usuglašavanja sudske prakse navodimo primjer u kojem, upravo zbog različite prakse sudova prilikom primjene istog zakona Ustavni sud BH, radi izbjegavanja nastupanja štetnih posljedica koje se mogu prouzrokovati donošenjem određene privremene mjere, odbija donijeti privremenu mjeru. Tako u odlukama AP-2157//08 i AP-1274/08, Ustavni sud BiH navodi: “U danim okolnostima, prije detaljne analize različitih pravnih shvaćanja redovnih sudova na tri instance i to primjenom istog materijalnog propisa, na koje ukazuje ova apelacija, Ustavni sud smatra da je u apelaciji ukazano na različito postupanje sudova u sličnim predmetima, čime je narušen princip zakonitosti i pravne sigurnosti građana. U vezi toga Ustavni sud smatra da je različita praksa sudova bitan razlog, o kojem Ustavni sud treba da vodi računa do donošenja konačne odluke po apelaciji “.

9/ Digitalizacija sudskih postupaka - informatičko-tehnička podrška – pristup bazama podataka – arhiviranje sudskih odluka

Nedvojbeno je da postojanje i jačanje digitalizacija sudskih postupaka, informatičko-tehničke podrške u sudovima, široke mogućnosti pristupa bazama podataka u kojima su pohranjene sudske odluke pridonosi ujednačavanju sudske prakse.

⁶¹ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 134.

⁶² BARUČIJA, A., Osvrt na zakonska rješenja u Zakonu o parničnom postupku u svrhu ujednačavanja sudske prakse, poglavlje u knjizi Perspektive reforme parničnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, urednici Arben Murtezić, Davor Trlin, JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH, Sarajevo, 2022., str. 305-309.

U prvom redu trebalo bi liberalizirati pristup bazama podataka, bez lozinki, nena-
platno i s pretraživačem koji omogućuje jednostavan i brz pristup traženim podacima.
Kako sucima, tako i zainteresiranoj javnosti.

Informatičke baze zakonskih tekstova i sudske prakse treba upotpunjavati i baza
pravne literature. S obzirom na skroman bibliotekarski fond u sudstvu treba se pove-
zati s bazama podataka biblioteke pri pravnim fakultetima i s pravnim portalima koji
sadrže i baze sudskih odluka.

U skladu sa Strateškim planom, Vrhovni sud FBiH predviđa niz ciljeva i mjera na
ovom području.⁶³ Poput: Pratiti i usaglašavati sudsku praksu između najviših sudova u
BiH; izdavati Godišnji bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije BiH; organizira-
ti održavanje seminara iz krivične, građanske i upravne oblasti na temu, „Sudska praksa
VS FBiH“; Edukacija sudija, sudskih stručnih savjetnika i ostalih zaposlenih, svakako i
onih informatičke struke; Stalno jačati i unapređivati tehničke kapacitete suda (infor-
matička oprema, audio i vizuelna oprema za potrebe onlajn konferencija i rada u uslo-
vima pandemije); permanentno predviđati rizike koji se mogu javiti kako bi se radni pro-
cesi permanentno odvijali ne dovodeći do smanjenja efikasnosti i kvaliteta rada suda;
Povećati broj publikacija o rezultatima rada suda; Uspostaviti redovno i transparentno
informisanje javnosti; Redovno unaprijeđivati sadržaj, izgled i dostupnost web stranice
Vrhovnog suda F BiH i dr.

Drži se i kako je nužno da ubuduće, kada za to budu ispunjeni svi potrebni uslovi,
vrhovni sudovi entiteta, Apelacioni sud Brčko Distrikta i Apelaciono odjeljenje Suda
BiH putem web-site objavljuju svoje pravomoćne odluke, omogućujući pri tome i ko-
nekciju sa prvostepenim odlukama, nadalje, smatra se neophodnim nastavak izdavanja
Biltena sudske prakse prije svega vrhovnih sudova, a posebno značajnim smatra se što
dosljednija implementacija programa Centra za sudsku dokumentaciju pri Visokom
sudskom i tužilačkom vijeću cijeneći da taj projekt može biti najvažnija baza sudske
prakse u Bosni i Hercegovini.⁶⁴

10/ Ujednačavanje sudske prakse edukacijom sudaca

Ujednačavanje sudske prakse edukacijom sudaca jedan je od efikasnih i nužnih na-
čina.

Tako funkciji ujednačavanja sudske prakse suci moraju razvijati sposobnost prepo-
znavanja spornih situacija u kojima je interes javnosti izraženiji. Potrebno je provoditi
edukaciju sudaca (i sudskih stručnih savjetnika) na svim razinama u korištenju sudske
prakse. Posebno je značajna edukacija sudaca o **informatičkoj podršci i bazama po-
dataka**.

Treba provoditi edukaciju sudaca općinske i županijske razine preko analize primje-
ra iz sudske prakse, kao i analize novih odluka koje su interesantne za sudsku praksu, a
u kojima je došlo do pogrešne primjene zakona.

Vrhovni sud u svojim strateškim ciljevima predviđa organizirati održavanje semina-
ra iz krivične, građanske i upravne oblasti na temu, „Sudska praksa VS FBiH“; Eduka-
cija sudija, sudskih stručnih savjetnika i ostalih zaposlenih; povećati broj publikacija o
rezultatima rada suda; ujednačavanje sudske prakse učesćem na panelima, godišnje izda-

⁶³ Vrhovni sud FBiH, *Strateški plan Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine za peri-
od 2021-2023*, Sarajevo, 07. 05. 2021., str. 9.

⁶⁴ JAGANJAC, A., Ujednačavanje sudske prakse, 6. KONFERENCIJE PREDSEDNIKA
SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI, Sarajevo, 12. i 13, maj, 2010. godine, str. 4.

vanje biltena sudske prakse Vrhovnog suda F BiH, održavanje godišnjeg seminara na temu sudske prakse Vrhovnog suda F BiH, učešće sudaca, sudskih stručnih savjetnika i ostalih uposlenih na edukacijama; učešće sudaca, sudskih stručnih savjetnika i ostalih uposlenih na seminaru – webinaru i sl.

Posebno značajna uloga (i obveza) pripada CEST-u, VTSV-u, odvjetničkim i notarskim komora, Ministarstvu pravde, pravnim fakulteta.

Pri tome ne treba zanemariti i mogućnost raznih oblika samo-edukacije sudaca, u okviru ili izvan pravosudnog sustava, pa i onih koji posredno mogu povoljno utjecati na ujednačavanje sudske prakse, poput daljnje izobrazbe (doktoriranje) i/ili stjecanja novih znanja i vještina (primjerice, informatičkih).

11/ Poredbena iskustva

Razlike u sudskoj praksi posljedice su svojstvene svakom sudskom sustavu koji je utemeljen na mreži postupajućih i žalbenih sudova s ingerencijama na području svoje teritorijalne nadležnosti. Upoznavanje sudske prakse u poredbenim sustavima može povoljno utjecati i na ujednačavanje domaće sudske prakse (u praktičnom i zakonodavnom području), a posebno onih poredbenih pravosudnih sustava koji imaju isto ishodište pravnog sustava i pravnih propisa, pa u velikoj mjeri i zakonskih odredbi istog sadržaja i na njima utemeljene sudske prakse.

Naveli bismo samo jedan primjer, odnosno prijedlog poredbenih iskustava o kojima bi se moglo razmisliti prilikom noveliranja domaćeg procesnog zakonodavstva, a sve u cilju ujednačavanja sudske prakse. U traženju i drugih modaliteta za problem neujednačene sudske prakse, u RH krenulo se reformom Zakona o područjima i sjedištima sudova jer je smatrano kako je dotadašnja organizacija mreže općinskih sudova neodgovarajuća i neučinkovita u pružanju zaštite građanima i gospodarstvu. Primjerice, u postupku žalbe protiv odluka općinskih sudova i dodjeljivanja predmeta različitim županijskim sudovima nasumičnom algoritamskom dodjelom još više je došla do izražaja neujednačenost prakse hrvatskih sudova. Za sada se uočava da je takva dodjela predmeta dovela do bržega rješavanja predmeta pred drugostupanjskim sudovima jer su neki sudovi ranije bili iznimno opterećeni. No, sada su određena pravna pitanja prisutna na svim drugostupanjskim sudovima, iako se ona javljaju samo u određenom području (primjerice, pitanje optantske imovine koje je specifično za područje Istre, sada rješavaju županijski sudovi u cijeloj državi). Takva dodjela predmeta zahtijeva dodatno obrazlaganje činjenica koje se smatraju općepoznatima na određenom području, ali ne i na području cijele države (npr. pitanja pravnih slijednika komunalnih društava). I dalje su najveći problem za stranke slučajevi u kojima različiti drugostupanjski sudovi donose potpuno različite odluke u istom pravnom pitanju. Takvo razilaženje u stajalištima nastoji se riješiti zauzimanjem zajedničkih zaključaka na zajedničkim sastancima sudaca Vrhovnog suda sa s predsjednicima sudskih odjela svih županijskih sudova.⁶⁵

12/ Zapošljavanje i standard administrativno-informatičkog osoblja

Pod-kapacitiranost administrativno-informatičkog osoblja na sudovima posredno negativno utječe i na ujednačavanje sudske prakse. Ne radi se samo o nedostatku ta-

⁶⁵ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 143.

kvog osoblja na sudovima, nego i o niskim plaćama u odnosu na one koje bi mogli dobiti izvan pravosudnog sustava. Ne treba govoriti o tome koliki je njihov značaj za vođenje sudske prakse, od zaprimanja tužbe i formiranja spisa do pohranjivanja predmeta u baze podataka, vođenja baza sudske prakse, održavanja informatičkih sustava i pretraživača sudske prakse, a sve s ciljem da se sucima (i drugima) omogući lakši pristup sudskoj praksi.

13/ Financijska sredstva

Teško je uspješno provesti bilo koju reformu ili aktivnosti ako za to nisu osigurana financijska sredstva.

U tom smislu, nužno je osigurati u proračunu/budžetu financijska sredstva potrebna za provođenje (prije navedenih) mjera potrebnih za ujednačavanje sudske prakse kao zasebnu stavku. Ne misli se pri tome samo na samo na proračunska sredstva (nego i sredstva EU, drugih projekata, donacije i sl.). Primjerice, uvidom u Pregled budžeta Vrhovnog suda F BiH za period 2021.-2023. godine vidljivo je da takva zasebna proračunska stavka ne postoji.⁶⁶

14/ Pilot projekti (presude)

Gdje god je to moguće, treba donositi tzv. pilot presude koje se donose u svim onim situacijama kada postoji znatan broj tužbenih zahtjeva zasnovan na istom ili sličnom činjeničnom stanju.

Pilot projekti mogući su i kod rada na novim propisima, a posebno na području pojedinih sudova.

15/ Kongresi, radionice, savjetovanja s relevantnom stručnom javnosti.

Održavanje savjetovanja, kongresa, radionica, panela, savjetovanja s relevantnom javnošću i sl., nezamjenjivi je izvor podataka, razmišljanja i razmjene mišljenja, kritičkih ocjena *de lege lata* i prijedloga *de lege ferenda*, poredbenih iskustava, analiza i statistika, stručnih i znanstvenih radova, pa i o temama koje se u cijelosti ili dijelom odnose na ujednačavanje sudske prakse. Štoviše, CEST, VTSV i Ministarstvo pravde trebali bi kontinuirano organizirati ovakve aktivnosti ili podupirati njihovu organizaciju od strane drugih subjekata (primjerice, pravni fakulteti ili komore).

16/ Umjesto zaključka - Utjecaj sudskih odluka Suda za ljudska prava (koje su izravni izvor prava) te sudova EU (koji za sada mogu utjecati snagom svojih argumenata).

16.1. Ustav Bosne i Hercegovine u članu II/2. propisuje da se prava i slobode iz Evropske konvencije i njenih protokola direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini, kao i da ovi akti imaju primat nad svim drugim zakonima. U pogledu ove odredbe i formulacije o direktnoj primjenjivosti Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u Bosni i Hercegovini, radi se o odredbi koja dopušta neposrednu

⁶⁶ Vrhovni sud FBiH, Strateški plan Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2023, Sarajevo, 07. 05. 2021., str. 16.

primjenu prava, sadržanih u njoj, od strane sudova u Bosni i Hercegovini i to bez donošenja naknadnih akata za njihovu provedbu. Pošto je Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda data i veća pravna snaga od samog Ustava Bosne i Hercegovine, to je ista najvažniji dokument koji štiti slobodu izražavanja.⁶⁷

Judikatura **ESLJP-a** naznačuje kako se razlike u sudskoj praksi između domaćih sudova ili unutar istog suda ne mogu, same po sebi, smatrati suprotnima Konvenciji (Nejdet Šahin i Perihan Šahin protiv Turske, presuda, 20. listopada 2011., br. 13279/05). Štoviše, zahtjev pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja ne uključuje pravo na utvrđenu/stečenu sudsku praksu (Unéđić protiv Francuske, presuda, 18. prosinca 2008., br. 20153/04.), jer razvoj sudske prakse nije sam po sebi u suprotnosti s pravilnim djelovanjem pravosudnog sustava (Grkokatolička župa Lupeni i drugi protiv Rumunjske, presuda, 29. studeni 2016., br. 76943/11.), budući da bi nepostojanje dinamičnog i razvojnog pristupa spriječilo reforme ili poboljšanje (Nejdet Šahin i Perihan Šahin protiv Turske, presuda, 20. listopada 2011., br. 13279/05, Albu i drugi protiv Rumunjske, presuda, 10. svibnja 2012., br. 34796/09). ESLJP svakako ističe važnost država da uspostave mehanizam kojima se osigurava konzistentnost/ujednačenost u postupanju suda i usuglašenost sudske prakse. Dakle, države potpisnice odgovorne su organizirati svoj pravni sustav tako da se izbjegne donošenje presuda koje nisu međusobno usuglašene.⁶⁸

Ocjenjivanje okolnosti predmeta koje ispituje ESLJP uvijek se temelje na načelu pravne sigurnosti koje je implicitno u svim člancima Konvencije i predstavlja jedno od temeljnih načela vladavine prava. dugotrajnost proturječnih sudskih odluka može stvoriti stanje pravne nesigurnosti koje je po prirodi takvo da smanjuje povjerenje javnosti u pravosudni sustav. Odgovornost za dosljednost njihovih odluka je na nacionalnim sudovima, a djelovanje ESLJP-a trebala bi ostati iznimka (Unéđić protiv Francuske, presuda, 18. prosinca 2008., br. 20153/04.).⁶⁹

Evropski sud u svojoj praksi bavio se u više svojih odluka pitanjem povrede prava na pravično suđenje zbog neujednačene sudske prakse. Evropski sud formalno nije obavezan slijediti svoje prethodne presude, ali je u interesu pravne sigurnosti, predvidljivosti i jednakosti pred zakonom da od njih ne odstupa bez dobrog razloga. Najčešći problem uz koji se to načelo spominje jest problem neujednačene sudske prakse u istovrsnim sudskim predmetima. U predmetu Živić protiv Srbije (presuda 13. septembra 2011, zahtjev br. 37204/08) Evropski sud je utvrdio povredu člana 6. stav 1. Konvencije zbog neujednačene 312 prakse istog suda u istovrsnim slučajevima. U toj je presudi naglasio: Potvrđujući da, iako se određena odstupanja u tumačenju mogu prihvatiti kao sastavni dio svakog sudskog sistema koji je, baš kao i srpski, utemeljen na mreži prvostepenih raspravnih i žalbenih sudova koji su mjesno nadležni na područjima unutar svoje teritorijalne jurisdikcije, u slučajevima podnositelja zahtjeva suprotna tumačenja proizašla su iz iste sudske jurisdikcije, to jest Okružnog suda u Beogradu i podrazumijevala su

⁶⁷ BARUČIJA, A., Osvrt na zakonska rješenja u Zakonu o parničnom postupku u svrhu ujednačavanja sudske prakse, poglavlje u knjizi *Perspektive reforme parničnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini*, urednici Arben Murtezić, Davor Trlin, JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH, Sarajevo, 2022., str. 300.

⁶⁸ BODUL, D., ČUVELJAK, J., GRBIĆ, S., (Još) o ujednačavanju sudske prakse u građanskim predmetima, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 41, br. 1, 133-154 (2020), str. 136.

⁶⁹ Vidi, Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, Vodič kroz čl. 6. Konvencije – Pravo na pravično suđenje (građanskopravni aspekt), 2018., Vodiči kroz sudsku praksu dostupni su na mrežnoj stranici: www.echr.coe.int.

nedosljedno suđenje u postupcima koje su pokrenule mnoge osobe u istim situacijama. Evropski sud protumačio je da je pravu na pravično suđenje u smislu člana 6. stav 1. Evropske konvencije inherentno načelo pravne sigurnosti. Spomenuti stav Evropskog suda proteže se i na nacionalne pravne sisteme s obzirom da zahtjevi za pravnom sigurnosti i zaštitom legitimnog povjerenja javnosti ne rezultiraju stečenim pravom na dosljednost sudske prakse. (vidjeti predmet *Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br.10843/84, presuda od 27. septembra 1990, stav 35). Slijedeći praksu Evropskog suda, Ustavni sud BiH je prihvatio standarde istog u pogledu pitanja ujednačene sudske prakse. Ustavni sud podsjeća da je i sam, slijedeći praksu Evropskog suda, u Odluci o dopustivosti i meritumu broj AP 1076/09 od 26. januara 2012. godine (dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba) usvojio stav da načelo pravne sigurnosti predstavlja segment prava na pravično suđenje. Naime, u navedenoj odluci je zaključeno da je ovo načelo povrijeđeno u situaciji kada iz istog suda, koji je pri tome i sud posljednje instance, u slučajevima koji se zasnivaju na istom ili sličnom činjeničnom i pravnom osnovu dolaze proturječne odluke u kojima su izostala obrazloženja i razlozi iz kojih bi bilo vidljivo zašto je sud odstupio od ranije prakse, a pri tome ne postoji mehanizam koji bi osigurao konzistentnost u odlučivanju (tačka 37). I prema Ustavnom sudu moguće da redovni sudovi tokom izgradnje sudske prakse mogu donositi različite odluke, što podrazumijeva razvoj sudske prakse, međutim odstupanja od dosljednosti sudske prakse moraju imati objektivno i razumno opravdanje i objašnjenje, u suprotnom bi bilo prekršeno načelo pravne sigurnosti u situaciji kada je isti sud u gotovo identičnim ili sličnim pitanjima donese različite odluke, a pri tome mehanizam koji bi osigurao konzistentnost u odlučivanju nije bio djelotvoran.⁷⁰

16.2. Kada je posrijedi pravo Europske unije, Sud Europske unije (u daljnjem tekstu: Sud EU) u svojoj je praksi utvrdio da se instrumenti za ujednačavanje sudske prakse, posebno na razini vrhovnih sudova država članica, čak i kada imaju obvezujuću pravnu snagu za niže sudove, sami po sebi ne protive pravu Europske unije ni njegovim općim načelima. Što se tiče prakse ESLJP-a, taj sud je u više svojih presuda prihvatio mogućnost da tumačenja najviših nacionalnih sudova usmjerena prema ujednačavanju sudske prakse budu obvezna za niže sudove.

Primjerice, u predmetu *Mariyka Popova i Asen Popov protiv Bugarske* (br. 11260/10, §§ 47. i 49., presuda od 11. travnja 2019.), ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede prava na ujednačenu sudsku praksu u okolnostima u kojima su predmeti u tijeku pred nižim sudovima bili suspendirani do donošenja presude Vrhovnog suda u kojoj je zauzeto stajalište o tumačenju spornog pitanja, nakon čega su suspendirani postupci nastavljani i presuđivani u skladu s interpretativnim stajalištem Vrhovnog suda.

U predmetu *Albu i drugi protiv Rumunjske* Visoki kasacijski sud donio je obvezujuće upute za uniformno tumačenje spornih zakonskih odredaba, što je Evropski sud za ljudska prava prihvatio kao adekvatan mehanizam za ujednačavanje sudske prakse. Isto stajalište Evropskog suda za ljudska prava je zauzeo u predmetu *Usnul protiv Češke* (br. 33945/06, odluka od 29. ožujka 2011.) u kojem je plenum Ustavnog suda zauzeo obvezujuće stajalište o ujednačenom tumačenju određenih pravnih pitanja. U predmetu *Emel Boyraz protiv Turske* (br. 61960,08, presuda od 2. prosinca 2014.), Sud je prihvatio mogućnost da Skupština za ujednača-

⁷⁰ BARUČIJA, A., Osvrt na zakonska rješenja u Zakonu o parničnom postupku u svrhu ujednačavanja sudske prakse, poglavlje u knjizi *Perspektive reforme parničnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini*, urednici Arben Murtezić, Davor Trlin, JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca F BiH, Sarajevo, 2022., str. 309-314.

vanje sudske prakse (the Assembly for the Unification of Conflicting Case-Law) donosi pravno obvezujuće odluke o spornim tumačenjima zakonskih odredaba. U skladu s ovakvim utvrđenim poimanjem prava na pravično suđenje i prava na djelotvoran pravni lijek, pravni poredak dužan je osigurati učinkovite mehanizme ujednačavanja sudske prakse, a s obzirom da pravna sigurnost i vladavina prava počivaju upravo na stabilnom i jedinstvenom tumačenju u primjeni opće zakonske norme, u našem pravnom sustavu u svrhu jačanja pravne sigurnosti i vladavine prava, sukladno i dokumentu Vijeća Europe - Mišljenje br. 20 (2017) o ulozi sudova u jedinstvenoj primjeni prava Savjetodavnog vijeća europskih sudaca od 10. studenoga 2017. kontinuirano se osiguravaju instrumenti koji uvažavaju i nužnost ujednačavanja sudskih odluka i imperativ unutarnje neovisnosti sudaca.

U predmetu *EmelBoyraz protiv Turske* (br. 61960,08, § 73., presuda od 2. prosinca 2014.), ESLJP prihvatio je mogućnost da Skupština za ujednačavanje sudske prakse (*the Assembly for the Unification of Conflicting Case-Law*) donosi pravno obvezujuće odluke o spornim tumačenjima zakonskih odredaba.⁷¹

Jozo ČIZMIĆ, PhD., Full Professor
University of Split, Faculty of Law
jcizmic@pravst.hr

POSSIBLE WAYS TO UNIFORM COURT PRACTICE IN LITIGATION PROCEDURE

Summary: The issue of unifying judicial practice is a problem in all legal systems of European-continental law in which judicial practice does not represent a formal source of law. Unification of court practice is important for achieving legal certainty, the principle of legality and strengthening the rule of law.

The way in which judicial practice will be standardized depends on a large number of different factors and their complex and multidirectional relationship. In the paper, the author points out a number of difficulties in establishing uniform court practice and suggests possible solutions for its harmonization.

Key words: *judicial practice, harmonization, legal certainty.*

⁷¹ Podatak kod: NN 130/2020 (25.11.2020.), Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-4658/2019 i U-I-4659/2019 od 3. studenoga 2020.